

Academiejaar 2015-2016

PHILIPPE VANDENBERG

-

ZIJN BIBLIOTHEEK ALS INSPIRATIEBRON

Eva Rossie (01311093)

Jolien Verdoodt (01203613)

Kunstwetenschappen, major beeldende kunst en architectuur

Paper voor het vak Methodologie van de beeldende kunst en architectuur

Inhoudstafel

1. Inleiding.....	3
2. Leven en werk.....	4
1. Enkele auteurs uitgelicht.....	7
besluit.....	14
Bibliografie.....	15
Litariere werken uit de Endnote bibliotheek van Phlippe Vandenberg	16

1. Inleiding

In het kader van het vak Methodologie van de Beeldende Kunsten en Architectuur wordt in deze paper een antwoord gezocht op de vraag hoe de bibliotheek van Philippe Vandenberg een weerspiegeling is van de kunstenaar die hij was met zijn talent, zijn verlangens en zijn hartstochten maar ook met zijn angsten, neuroses en kwellingen. Het onderzoek naar de invloed en interactie tussen de persoonlijkheid van de kunstenaar, zijn werk en de diverse collecties in zijn bibliotheek is verhelderend.

Het is een zoektocht naar waarom hij precies die bepaalde boeken had en naar de parallellen die kunnen aangetoond worden tussen de levens die in de talrijke biografieën voorkomen. Er wordt getracht aan te tonen welke invloed juist uitging van die literaire werken op zijn oeuvre en in hoeverre hij inzicht had in de literaire wereld die hij toetrad. Gaandeweg is ook zijn literaire begaafdheid gebleken.

Tijdens een drietal bezoeken aan het atelier is zijn bibliotheek fotografisch geregistreerd. Van elk boek zijn de cover, back-cover, en de bladzijden die de nodige informatie verschaffen wat de uitgever, datum, uitgave, plaats en ISBN betreft op foto vastgelegd om vervolgens deze gegevens te verwerken in een EndNote bibliotheek. Daar is door de vier studentes aan gewerkt.

De onderverdeling Kunstboeken en literaire werken is gemaakt en deze paper gaat dieper in op die laatste. Er zijn zo'n 500tal literaire werken. Enkele auteurs die in grote mate aanwezig zijn worden met meer verve toegelicht aangezien duidelijke parallellen aan te tonen zijn tussen hun levensloop en werk met die van Philippe Vandenberg.

Omdat het onmogelijk was de hoeveelheid literaire werken, dat opmerkelijk meer was dan het aantal boeken over kunst, in zijn geheel te bespreken wordt in deze paper enkel een staal ervan besproken. Het doel is om deze staal als voorproefje te geven en interesse op te wekken in de bijzondere wereld van Vandenberg.

Zijn persoonlijke, existentiële zoektocht loopt als een rode draad doorheen de omvangrijke collectie boeken, onlosmakelijk aan elkaar gerelateerd en complementair. De collectie omvat werken die men kan verwachten van kunstenaars, schrijvers, of kunstminnende en cultureel breed geïnteresseerde, gevoelige zielen; biografieën, romans, nouvelles, poëzie en filosofie maar er zijn ook werken aanwezig over psychologie, psychiatrie en psychoanalyse, religie, geschiedenis en politiek. In het hoofdstuk 'leven en werk' wordt Vandenberg besproken en in zijn context geplaatst in de kunst en literatuurgeschiedenis en daarbij de invloeden die op hem van toepassing zijn. Die invloeden zijn een mengsel van religie (en het verdwijnen ervan), filosofie en psychologie met daarbij al een link naar of vernoeming van enkele auteurs of andere figuren die een rol daarin speelden. Daarna worden een aantal auteurs verder uitgelicht en hun onderlinge connecties toegelicht. Dit zijn echter maar enkelen uit die hoeveelheid gekozen en dienen als smaakmaker voor verder onderzoek.

2. Leven en werk

“L'exigence de la peinture, cette lutte continuelle contre le réel, contre l'histoire de l'art, contre soi aussi, fut au cœur de la vie de Philippe Vandenberg.”¹

Dit zegt Sausset aan het begin van zijn tekst over Philippe Vandenberg, die ook op de website van de Estate Philippe Vandenberg te vinden is. Daarmee is de toon gezet. Het lijkt het wezen van Philippe samen te vatten met zijn continue strijd met de realiteit, het bestaande, de kunstgeschiedenis en met hemzelf. Het is alsof hij dit alles wil overstijgen, zichzelf in de eerste plaats. Het werk van Philippe Vandenberg is volledig te plaatsen in de context van de beginjaren van het postmodernisme waar de dood van het modernisme is verklaard en ten gevolge de dood van ideologieën, van auteurschap en ook van de schilderkunst. Maar schilder- en tekenkunst is wat hem op het kunstenaars pad heeft gezet en hij zal trouw blijven aan het medium. Het beeld vastleggen met verf op doek of het tekenen op papier is voor hem zelfs levensnoodzakelijk.

Zover men weet is Philippe Vandenberg in zijn beeldend werk weinig of nooit met andere media dan schilder -en tekentechnieken bezig geweest. Zelfs als hij een ander medium dan verf gebruikte, met name bloed, was het alsnog om er een tekening of schilderij mee te maken. Daar waar vele andere kunstenaars, onder invloed van het postmoderne gedachtegoed dat de schilderkunst dood zou zijn, dat pad verlieten en met andere media verder werkten.

De inhoud van zijn beelden is soms extreem gewelddadig, het lijkt dikwijls alsof hij er innerlijke vijanden mee gaat bezweren. Men zou het werk visuele autobiografische fictie kunnen noemen, maar meermaals confronteert hij de kijker ook met iconografische elementen die we kennen uit het christelijk geloof of de hedendaagse geschiedenis en politiek. Zijn gezellen zijn daarbij de talrijke boeken in zijn bibliotheek.

De context waarin het oeuvre tot stand is gekomen is in zijn werken te herkennen, of het nu met zijn persoonlijke leven of het wereldgebeuren te maken heeft. Het constant in vraag stellen van de gevestigde waarden en de zoektocht naar een vorm van waarheid waarvan hij die onmogelijk te achterhalen meent. Maar het is de weg, het steeds opnieuw vallen en opstaan, creëren en vernietigen, de vicieuze cirkel van het bestaan zelf aftasten dat voor hem van levensbelang is. Hij schuwt daarbij niet zijn diepste roerselen en donkerste gedachten op zo efficiënt mogelijke wijze uit te beelden, soms in de mate van het onmogelijk aanschouwelijke volgens sommigen.²

Tegelijk zien we hem de afwezigheid, de tekortkomingen of 'de dood' van god aankaarten. Hij gaat op

¹Website <http://www.philippevandenberg.be/texts-about> Damien Sausset, *la peinture face à son désastre*, laatst geconsulteerd op 25 April 16

²ibidem

zoek om van het basale naar hogere regionen te reizen via de beeldende kunst en het is de weg daar naartoe die voor hem bijzonder belangrijk is. Dit komt ook tot uiting in zijn grote oeuvre en vele aangrijpende teksten.

“Ik ben vijf jaar.

Ik speel onder de tafel. Mijn moeder strijkt op tafel. Ik kan het glijdend gestommel en de druk van het zware gloeihete ijzer voelen op het tafelblad boven mijn hoofd. Ik zie haar naakte benen die meewiegen met haar strijkende beweging boven.

Ik speel, ik maak tekeningetjes op stukjes karton. Mijn vader komt aan de tafel staan. De vrees slaat mij in de maag. Ik zie zijn zwarte broek, zijn harde schoenen. Zijn stem is ontevreden. Mijn moeder weent, hoor ik. Ik teken met gesloten ogen, de lijnen vloeien over de pijn heen, dragen de pijn mee.

Ik realiseer mij voor het eerst de Val, en de Val is dichtgeslagen. Deze tafel is de kooi, ik zit in de kooi. Een kooi met een gloeiheet dak en tralies van mensenbenen. Ik leg de tekening midden in de kooi. Ik kruip er in cirkel omheen.

Voortaan zou ik dat mijn leven lang doen: trachten steeds het beeld en haar motief of het motief van het beeld vanuit een andere hoek te betrappen.”³

Of zoals in een gesprek met Bernard DeWulf, “Mijn eerste daad van verzet was mijn eerste tekening”⁴

In de enorme chaos die hij rondom zich ervaart wilde hij orde creëren en dit binnen het vierkant/de rechthoek van het blad. Hij is dit van kleins af aan beginnen doen en is er nooit mee gestopt. Hij stelt dat alle systemen, sociale, maatschappelijke, politieke en op religie gefundeerde systemen, bestaan om orde te creëren maar stelt ook vast dat geen enkel systeem erin geslaagd is hem de mogelijkheid te geven die orde te realiseren voor zichzelf. Zelfs het familiale en zeker het godsdienstige, politieke of filosofische systeem voldeden niet. Hij had het inzicht vergaard dat alle systemen in de maatschappij maar voor een tijd werken en dan moeten ze weer veranderd of omver geworpen worden.⁵

Hij gaat wel op zoek in die systemen naar orde en structuur om ze eventueel toe te passen en daarna weer omver te werpen. In zijn bibliotheek vinden we de duidelijke sporen van die zoektocht terug. De vele boeken die hij geraadpleegd heeft wijzen naar het zoeken naar orde binnen systemen. Maar ook naar (h)erkenning, misschien zelfs troost, bij zielen met dezelfde graad van gevoeligheid. In de poëzie en literatuur van bijzonder begenadigde schrijvers uit de wereldliteratuur. Zoals bij Céline, Lorca, Baudelaire; In biografieën van o.a. kunstenaars, kunsttheoretici, muzikanten, filosofen, schrijvers en dichters met name Courbet, Van Gogh, Kahnweiler, Gainsbourg, Sartre, Céline, Brel en in non-fictie, politieke geschiedenis en filosofie zoals bij Emil Cioran, Primo Levi, Fidel Castro, Che Guevara, Marx.

³Bex, Flor, Lieve Foncke-Laporte, Lieven Van Den Abeele, and Yonah Foncé-Zimmerman, Philippe Vandenberg. *Philippe Vandenberg: Oeuvre 1995-1999*. Antwerpen: MUKHA, 1999, P. 37

⁴Vandenberg, Philippe, Bernard Dewulf, and Robert Hoozee. *Artist In Residence: Philippe Vandenberg ; ' Visite ' (tentoonstelling) Gent, Museum Voor Schone Kunsten, 12.04 - 17.08.2008*. s.l.: Philippe Vandenberg, 2008.

⁵ibidem

In een gesprek met zijn kinderen op 23 april 2016 wordt ook bevestigd dat zijn interesse in literatuur al van jongs af aan kan aangetoond worden. Voor hij naar de kunstacademie ging studeerde hij Franse literatuur en filosofie aan de universiteit te Gent.⁶

Ook is het toepasselijk te vermelden dat er verschillende boeken aanwezig zijn die over psychologie, psychoanalyse en psychiatrie gaan. Dit toont toch wel dat hij zich bewust was van en geïnteresseerd in die innerlijke onderzoekingstochten bij anderen en zichzelf. De zoektocht is duidelijk wat betreft zijn eigen geestelijk lijden te wijten aan zijn vermoedelijke geestesziekte. Het is eigen aan een intelligent mens inzicht te hebben in zijn eigen twijfels, angsten en hij gaat er bewust mee om. Een boek, zoals *A quelle heure passe le train...Conversation sur la folie* van Jean Oury en Marie Depussé is daar een passend voorbeeld van. Zij was schrijfster en hij de directeur van 'La Borde', de psychiatrische instelling waar Philippe zelf verbleven heeft. Hij schrijft naar aanleiding daarvan zelf de ontroerende tekst *Médicaments et créativité*, die blijk geeft van veel luciditeit rond dit thema, in het kader van een lezing die hij geeft in 2004. Hij komt tot de conclusie dat "la folie ne laisse pas d'oeuvre" en dat het dus "ondanks en niet dankzij" is dat hij tot het creëren van kunstwerken komt. Daarbij maakt hij komaf met het romantische beeld van de getourmenteerde kunstenaar.⁷ Verder in het interview van Delrue zegt hij:

"Ik ben verplicht dagelijks de orde te handhaven in mijn oeuvre zodat ik als mens kan functioneren [...] we gaan sterven, we gaan eraan. De vraag is: waarom, wat en hoe? [dat soort vragen] komen veel duidelijker tot uiting in een schilderij."⁸

Hierbij heeft hij het over de orde die hij wil scheppen in de chaos, zoals ook dieren doen in een bos. Alle levende wezens trachten een soort orde te creëren. Het is tegelijk vreselijk voor hem want hij ziet hoe een systeem van orde scheppen bij de mens kan lijden tot verschrikkingen zoals het bouwen van concentratiekampen om een volk uit te moorden. Het boek *Getuigenissen*, ook in zijn bibliotheek aanwezig, van Primo Levi geeft daar een huiveringwekkend relaas over.

Om dit hoofdstuk af te ronden wordt hier een toepasselijk werk toegelicht namelijk *please Kill Me : L'histoire Non Censurée Du Punk Racontée Par Ses Acteurs* van McNeil, Legs, and Gillian McCain. Ook hier lijkt de link met zijn werk duidelijk. Er wordt hierbij aangetoond dat Vandenberg gevoelig was voor en beïnvloed door de punkbeweging in de jaren tachtig. De verschillende werken met de slogans 'Kill Them All And Dance' bevestigen dit. Sausset, waarmee de toon gezet was aan het begin en hiermee ook afsluit, haalt het terecht aan in zijn tekst:

"trop curieux de son époque pour ignorer la puissance du slogan, non pas dans sa forme commerciale et vulgaire mais lorsqu'il devient un énoncé

⁶ uit Gesprek met de 3 kinderen van Philippe Vandenberg: Hélène Vandendenberghe, Guillaume Vandenberghe en Morris Vandenberghe op 23 april 16

⁷ *Médicaments et créativité* Lecture Philippe Vandenberg, 5 octobre 2004, Bruxelles, Art en Marge

⁸ Delrue, Ronny, Katlijne van der Stighelen, Hans Mühleis, and Hans Theys. *Het Onbewaakte Moment : De Gecontroleerde Ongecontroleerdheid Bij Het Tekenen: Ronny Delrue In Gesprek Met Luc Tuymans, Annie-Mie Van Kerckhoven, Roger Raveel, Katleen Vermeir, Kris Fierens En Philippe Vandenberg*. Brussel: Mercatorfonds, 2011.

perturbateur proche de la poésie. Cela, il l'avait repéré dans la littérature mais également dans la musique. S'il appréciait les groupes punk, le blues (surtout John Lee Hooker) fut aussi un modèle puissant. Musique d'anciens esclaves, le blues possédait en son coeur l'idée de transe, de répétition, de variation, autant de traits qu'il retrouve plus tard dans le rock et le punk, mais sur un mode plus agressif, plus violent, proche de la notion de kamikaze qu'il développe à cette période."⁹

1. Enkele auteurs uitgelicht

Aangezien het aantal literaire werken in de bibliotheek van Philippe Vandenberg heel groot is worden hier enkele auteurs en hun geschriften uitgelicht.

Het valt meteen op bij het inkijken van zijn boeken dat enkele figuren vaak terugkeren. Deze zijn essentieel om te bespreken. In deze paper wordt de focus gelegd op de figuur van Antonin Artaud (1896 – 1948), vanwege de vele parallellen. Er zijn minstens zeven boeken van hem of over hem aanwezig. Dat Artaud hem diep geraakt heeft met zijn oeuvre is af te lezen in zijn werk, hij heeft een portret van hem geschilderd.

“Vandenberg painted a series of nondescript, abstracted portraits including those of Antonin Artaud and Meinhof, a (brilliant) nut and terrorist respectively, which goes a way in describing the territory he mentally resided in. What's normative to some is pathology to others. Vandenberg's paintings were raw, exposed, violent, and wounded. Paintings of and in flesh, worse than Lucien Freud. Artaud's self-portraits were medical charts but instead of blood tests or heart monitors mapping out the patient's illness, he charted his own wellbeing or lack with pen and paper. In Vandenberg's drawings, we see a reductive interplay of line and colour that invariably involved a car wreck of one sort or another. Or not; they were never too repetitive or consistent enough to reveal a pattern, a trait he cultivated. There were even traces of delicate beauty on its own.”¹⁰

Artaud was een karakter waarin Vandenberg zich kon herkennen. Hij had een zware jeugd doorstaan met heel wat psychologische problemen tot gevolg. Toen hij amper 4 jaar was werd Artaud getroffen door een bijna fatale hersenvliesontsteking. De nasleep van deze aanval duurt zijn leven lang. Hij wordt gekweld door hoofdpijnen, spasmen en zenuwstoringen met als gevolg een nerveus, prikkelbaar temperament. Daarbij komt dat hij vanaf zijn negentiende lijdt hij aan ernstige psychische stoornissen en raakt hij verslaafd aan opium. Neuralgie, stotteren en ernstige aanvallen van klinische depressie bleven een constante. Zijn leven bestaat daardoor uit een aaneenschakeling van doktersbezoeken, ontwenningkuren en verblijven in diverse instellingen. Toen hij voor langere periodes in een sanatorium werd ondergebracht door zijn ouders las hij Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud en Edgar Allan Poe, figuren die in Vandenberg's bibliotheek ook terugkeren.¹¹

⁹ <http://www.philippevandenberg.be/texts-about/b> laatst geconsulteerd op 29 April 16

¹⁰ <http://archiv.monopol-magazin.de/blogs/kenny-schachter-fact-fiction/2013401/From-Artaud-to-Artnet--Philippe-Vandenberg-s-Beautiful-Misery.html> laatst geconsulteerd op 29 april 16

¹¹ PETRARIETBERG, *Het Theater van de Wreedheid – Antonin Artaud*, <https://petrarietberg.wordpress.com/2013/09/>

Toch ontwikkelde hij zich als getalenteerde schrijver, essayist, dichter en ontdekte hij zijn talent voor Avant-gardistisch theater. Philippe Vandenberg benadrukt zelf in het interview met Ronny Delrue de “desondanks” van de figuren die hij bewonderde.

“Het creëren van een schilderij of een tekening gebeurt niet door maar ondanks bepaalde feiten. Van Gogh heeft zijn schilderijen niet gemaakt dóór zijn problemen met schizofrenie of autisme maar ondanks die problemen. Kafka heeft niet geschreven door de problematiek, maar ondanks. Antonin Artaud heeft niet geschreven door de elektroshocks die hij kreeg en de veertien jaar dat hij mishandeld werd in een zottenhuis, maar ondanks. Het is niet door zijn verslaving aan opium dat hij creëerde, maar ondanks. Alles is gebeurd ‘ondanks’. Zelfs als de dingen verkeerd lopen, komen de schilderijen toch terecht. Dat punt wil ik benadrukken.”¹²

In het begin van zijn carrière schreef Antonin Artaud gedichten en essays waarvan hij een aantal naar *La Nouvelle Revue Française* stuurt en alhoewel ze geweigerd worden toont Jacques Rivière interesse en ontstaat er een briefwisseling tussen beide. Deze worden later gepubliceerd onder de titel *Correspondance avec Jacques Rivière*.¹³ Het is één van de boeken dat Vandenberg bezit. Niet verwonderlijk want het toont de eerste stappen van Antonin naar de literatuur en toont de continuïteit in zijn schrijven waar het bijna samenvalt met zijn pogingen om zijn ‘mal’, zijn ‘maladie’ of ‘krankzinnigheid’ te bezweren. “Het is bij hem nooit zonder meer duidelijk waar de grens tussen waanzin en literatuur ligt”.¹⁴

Artaud was een veelzijdige figuur zoals er nog te vinden zijn in de literatuur van Vandenberg. Misschien was dit eigen aan de tijd waarin hij leefde maar het is wel op te merken dat de kunstenaars of schrijvers vaker het volledige plaatje onderzoeken en meer inzicht hebben juist omdat ze het geheel en de realiteit van de dingen bestuderen. Artaud was regisseur, acteur, criticus, schrijver en essayist, maar hij is vooral bekend gebleven voor zijn theater van de wreedheid, een vorm van theater die voor die tijd alle grenzen overschreed¹⁵. Het wrede, fysieke en ongecontroleerde theaterspel blijft nog vaak moeilijk te verwerken en het is niet verwonderlijk dat deze figuur, die de grenzen van het mogelijke in zijn kunst zo actief opzocht, zo vaak opduikt in de bibliotheek van Vandenberg.

“Dagelijks moeten we op zoek naar een orde die niet te vatten is, alleen af en toe op een blad of op een doek. Hoe veranderen we de ene orde in de andere? Hoe verleggen we onze grenzen? En

¹² Delrue, Ronny, Katlijne van der Stighelen, Hans Mühleis, and Hans Theys. *Het Onbewaakte Moment : De Gecontroleerde Ongecontroleerdheid Bij Het Tekenend: Ronny Delrue In Gesprek Met Luc Tuymans, Annie-Mie Van Kerckhoven, Roger Raveel, Katleen Vermeir, Kris Fierens En Philippe Vandenberg* (Brussel: Mercatorfonds, 2011), 7.

¹³ Marc De Kesel, “Theater of Dood: ‘Leven als toneel’ en ‘toneel als leven’ bij Antonin Artaud”, *De Witte Raaf*, nr.147, september-oktober 2010.

¹⁴ ibidem

¹⁵ PETRARIETBERG, Het Theater van de Wreedheid – Antonin Artaud, <https://petrarietberg.wordpress.com/2013/09/>

waarom? Omdat het mogelijke onuitstaanbaar is. We kunnen daar niet mee leven. We kunnen alleen maar leven met een drang naar het onmogelijke” .¹⁶

We kunnen in het theater van Artaud een connectie vinden met de kunst van Vandenberg en dat vooral in het falen als bewegingselement. In het Theater zoekt men een manier om alles bloot te leggen en letterlijk over te gaan naar het leven op het toneel en het toneel als het leven. Bij hem blijkt daar geen verschil meer tussen te zijn, de grens is voorbij geschreden. Dit wordt duidelijk in ‘le Théâtre et son Double’ ,¹⁷ bij Vandenberg opmerkelijk te vinden in de Engelse versie. Ook al verdwijnt de grens, men kan nooit alles zeggen in het theater, niet in de literatuur noch in de kunst. Ook Markies de Sade, geen onbekende figuur als we het over de waanzin hebben, die we met *Les crimes de l'amour* en *Les infortunes de la vertu* ook in de bibliotheek tegenkomen zei “la philosophie doit tout dire”.¹⁸ Dit is die onmogelijkheid die we steeds zien terugkeren bij de figuren die besproken worden, niet in het minste bij Vandenberg die het benaderen en het zoeken zo vaak zelf heeft beschreven. Die zoektocht naar iets dat niet kan zijn is een constante die we eigenlijk in de gehele kunstgeschiedenis kunnen vinden, zeker als men de grenzen opzoekt van het kunnen. Het is de waanzinnige eis waarover Marc De Kesel spreekt in zijn artikel over de grens tussen de waanzin en de kunst:

“Ze willen uitdrukkelijk alles zeggen, alles tonen. Alleen met totale transparantie nemen ze genoegen. Maar wat ze de facto zeggen en tonen is vooral hun onvermogen om dat te doen, hun falen. De beoogde transparantie werkt de facto als een obstakel. En ze zijn modern in de mate waarin juist dit obstakel, dit onvermogen of dit falen hen eindeloos voortjaagt en, in weerwil van hun aperte onderwerp, het eigenlijke voorwerp van hun kunst gaat uitmaken.”¹⁹

Misschien is dit ook wat we bij Vandenberg zien, zijn obsessie met zijn eigen falen, zijn angst ervoor maar tevens is het wat hem voortstuwt. Men kan alleen maar falen en proberen om het sublieme, het ultieme werk te benaderen. Maar omdat men het niet kan vinden wilt niet zeggen dat men niet moet proberen. Vandenberg blijft veranderen, vernieuwen en benaderen, anders volgt de dood van zijn kunst en van hemzelf. Hij heeft niet de luxe zoals andere kunstenaars die hij zelf beschrijft om gewoon te stoppen. Misschien ligt het verschil tussen hen en die kunstenaars die wel kunnen stoppen in hun geestestoestand maar daar konden zowel zij als wij alleen maar naar gissen.

“Het enige wat ik kan hopen, is dat ik dat kan volhouden. Er zijn schilders die er op een bepaald moment mee stoppen en die alleen nog een soort orde creëren die ze al lang veroverd hebben en die niet meer bougeert. Zij maken geen schilderij meer, maar gebruiken een structuur die ze ooit gevonden hebben en die ze voor het publiek blijven herhalen.”²⁰

¹⁶ Delrue, Ronny, Katlijne van der Stighelen, Hans Mühleis, and Hans Theys. *Het Onbewaakte Moment : De Gecontroleerde Ongecontroleerdheid Bij Het Teken*: Ronny Delrue In *Gesprek Met Luc Tuymans, Annie-Mie Van Kerckhoven, Roger Raveel, Katleen Vermeir, Kris Fierens En Philippe Vandenberg* (Brussel: Mercatorfonds, 2011), 5.

¹⁷ Marc De Kesel, “Theater of Dood: ‘Leven als toneel’ en ‘toneel als leven’ bij Antonin Artaud”, *De Witte Raaf*, nr.147, september-oktober 2010.

¹⁸ ibidem

¹⁹ ibidem

²⁰ Delrue, Ronny, Katlijne van der Stighelen, Hans Mühleis, and Hans Theys, *Het Onbewaakte Moment : De Gecontroleerde Ongecontroleerdheid Bij Het Teken*: Ronny Delrue In *Gesprek Met Luc*

We kunnen wat hij zegt over het benaderen ook linken aan wat er gaande is in het postmodernisme, namelijk de zogezegde dood van de schilderkunst. Misschien is wat hij hier zegt ook wel een antwoord op de vraag of de kunst dood is of niet. Men moet blijven veranderen en iets uitiem of subliem blijven benaderen, anders is de kunst inderdaad dood. Dus, als antwoord, ja de kunst leeft zolang er nog kunstenaars zijn die proberen.

Er zijn zoveel parallellen waar te nemen bij Vandenberg en Artaud dat men er niet aan kan ontsnappen. Het is de literatuur of het is de dood. Het is theater of het is de dood. Hetzelfde bij Vandenberg, het is tekenen, het is het schilderen of het is de dood. Voor beide lijkt er geen andere optie te zijn, de kunst moet gebeuren en misschien voelde ook Artaud, net als Vandenberg, dat ze er niet zozeer zelf een grote rol in spelen. De kunst komt vanzelf als ware het automatisch. Er is echter wel een verschil en dat is dat Vandenberg onvoorwaardelijk geloofde in zijn gecontroleerde ongecontroleerdheid. Dat zien we niet bij Artaud die in zijn vroege surrealistische jaren zich juist heel goed kon vinden in de *écriture automatique*.²¹

Enkele maanden voor zijn dood schrijft Artaud zijn *Van Gogh, le suicidé de la société*, ook aanwezig in de collectie. De tekst is een reactie op een Van Goghtentoonstelling in de Parijse Orangerie in 1947, meer bepaald een reactie op of tegen een artikel gepubliceerd door een psychiater, doctor Beer, waarin Van Gogh gediagnosticeerd wordt als een 'onevenwichtig type met de gewelddadige neigingen van een maniak, lijdend aan redeloze woede-uitbarstingen en driftaanvallen'²².

Het zou wel eens het meest toepasselijke boek kunnen zijn op de bezigheden van Vandenberg. Hier haalt hij de maatschappij aan als grote boosdoener in de levens van echte kunstenaars. Het is de maatschappij die de kunstenaar, hier Van Gogh maar ook zichzelf hierbij gerekend, belemmert in het verwerven van een 'bovennatuurlijke bewustzijn'.

Artaud beweert in zijn tekst dat Van Gogh op het punt stond zijn ware zelf te realiseren, en dat hij daardoor buitengesloten raakte uit de maatschappij. Door zijn eigen ik te vinden sloot hij zichzelf buiten, in zekere zin als een soort zelfmoord. Het is de maatschappij die zijn ware ik niet kan toelaten, hem besmet, zijn gedachten binnendringt en hem dus zoals de titel ons influistert

Tuymans, Annie-Mie Van Kerckhoven, Roger Raveel, Katleen Vermeir, Kris Fierens En Philippe Vandenberg, (Brussel: Mercatorfonds, 2011), 6.

²¹ Automatisch schrijven of 'écriture automatique' is het schrijven zonder vooropgezet idee, een schrijven dat vanzelf komt waarmee men een direct voeling heeft met het gebeuren. Het is een vorm van automatisme. Het surrealisme wordt gezien als de schilderkunst van het automatisme, o.a. dankzij Andre Breton en zijn surrealistisch manifest afgeleid van het automatische schrijven alsook de hypnotische slaap waar hij mee experimenteerde. Breton had naar de psychoanalyticus Jacques Lacan (invloed Freud) gekeken daarvoor, die de waanzin als enige grens aanvaardde om de vrijheid te beperken en waar hij zich ook in kon vinden. Lacan is ook te vinden in de bibliotheek van Vandenberg alsook andere surrealistische figuren dan Breton, vooral schrijvers of b.v. de Franse surrealistische dichter Paul Éluard.

²²Marc De Kesel, "Theater of Dood: 'Leven als toneel' en 'toneel als leven' bij Antonin Artaud", De Witte Raaf, nr.147, september-oktober 2010.

‘zelfmoordt’. De maatschappij is dan als het ware een bezetenheid dat hij de moderne waanzin noemt, de bezetenheid daarbij een deel van de anatomie van de moderne mens geworden.²³

Voor Artaud is dit een revelatie. Alles waar hij jarenlang voor vluchte bleek zich niet in zich maar buiten zich te bevinden. Het is de maatschappij waar de jonge Artaud voor op de vlucht sloeg en voor hem ook Van Gogh dat had gedaan. Door Van Gogh weet Artaud nu dat die van hem een bezetene maakte, in de gestalte van de psychiatrie sluit ze haar slachtoffer in en zal uiteindelijk ook hem ‘zelfmoorden’.²⁴

Men hoeft het hier niet mee eens te zijn, het gaat erom de denkwijze van Artaud te begrijpen en in te zien dat ook Vandenberg op zoek was net als hem naar de waarheid achter wat er zich binnen in hem afspeelde. Hij heeft genoeg Artaud verzameld om zich in zijn wereld in te leven en zijn denkwereld te begrijpen en Artaud heeft wel duidelijk een inzicht vergaard in het feit dat de maatschappij niet onschuldig is in de ondergang van vele van zijn creatieve geesten, zeker in het verleden. Men sluit vaak die figuren uit die anders zijn en de grenzen opzoeken.

Er zijn nog een aantal boeken van diverse natuur over Van Gogh aanwezig. O.a. *Van Gogh ou l'enterrement dans les blés* door Viviane Forrester geschreven en waarin zijn mentale aspecten, waartegen Artaud zich juist verzette, aan bod komen²⁵. Als ook bevestigd in een gesprek met de kinderen op 23 april 2016, was Van Gogh een kunstenaar waar Vandenberg het vaak over had. Het lijkt dus dat hij zeer goed op de hoogte was van deze figuur waarmee ook een aantal overeenkomstigheden aan te treffen zijn. Van Gogh was zeer gevormd door zijn vader, (de dominee) die hem opgevoed heeft met de bijbel.²⁶ Philippe Vandenberg was door zijn opvoeding in een klassiek katholiek milieu ook sterk getekend door religie. Enerzijds keerde hij zich er tegen en anderzijds was hij steeds op zoek naar religieuze iconografische bronnen en literaire werken die tevens een grote invloed vormen voor zijn beeldend werk. We vinden in zijn bibliotheek o.a. het evangelie, de bijbel en werken die de Christelijke leer als inspiratiebron gebruikten. Daaraan valt af te lezen dat Vandenberg, zelf een kind der religie en getuige van het verdwijnen ervan, zich hier ook met Van Gogh zal kunnen geïdentificeerd hebben.

Ook Van Gogh schreef heel veel over zijn werk en hij toonde er een bijna spontaan talent voor.²⁷ Het schrijven biedt voor kunstenaars vaak een andere manier van structureren van hun gedachten en de mogelijkheid de eigen kunst te verduidelijken voor zowel zichzelf als voor degenen die inzicht proberen vergaren in die kunst. De vluchtigheid van vele ideeën en inzichten kan beangstigend zijn voor de kunstenaar, die leeft van zijn ingevingen.

Net als Vandenberg vond Van Gogh een onuitputtelijke bron van inspiratie uit de literatuur die hij verslond. In zijn brieven staan meer dan duizend verwijzingen naar honderdvijftig verschillende auteurs en haalt hij meer dan tweehonderd titels aan.²⁸

²³ibidem

²⁴ibidem

²⁵ Depondt, Paul, “Van Gogh en de poëzie van de nacht,” *Rekto Verso*, nr.34 (2009).

²⁶ ibidem

²⁷Jansen, Leo, *Van Gogh en zijn brieven*, (Amsterdam: Mercatorfonds, Van Gogh Museum, 2006), 6-7

²⁸ibidem

Van Gogh was in plaats van gek, zoals velen dachten, misschien juist heel moedig. Hij was één van de eerste die in de nacht²⁹, in zijn tijd symbool voor angst en horror, meer zag dan dat. In een periode waar men nog maar juist minder in de Duivel, hekserij en geesten begon te geloven. Hij zag schoonheid waar anderen het niet zagen. Dat maakte hem een kunstenaar. Dat wist Artaud en Vandenberg mogelijk ook. Duisternis werpt licht op de zaken.

Vandenberg was op de hoogte van de dynamiek gaande tussen de schrijvers die hij in bezit had. Het valt namelijk op hoe ze onderling verbonden zijn. Dit wordt aangetoond door een tekst aan te halen van Hugo Claus uit 'Gedichten 1948-1993'. De jonge Hugo Claus vangt als achttienjarige in een Parijse bar een glimp op van Antonin Artaud die op dat moment door waanzin en psychiatrie weg teerde en in bizarre omstandigheden ook overleed nauwelijks enkele maanden na hun ontmoeting. Claus zag in Artaud een voorbeeld en hij had zich op korte tijd erg aan hem gehecht. Hij was daardoor heel erg aangedaan door zijn dood. Als een soort reactie schrijft hij het gedicht *Voor de dichter Artaud* waaruit hier het laatste stukje:

“Verbreek de gordel van onmacht.
Kraak de schelp van onvruchtbaarheid.
Mijn dode hazewind, mijn toren in puin,
mijn bloedende doodgeborene,
uitgebrande man, Antonin Artaud.”³⁰

Hugo Claus net als Vandenberg³¹ haalt in zijn poëtisch werk vaak het motief van de kooi aan. Vandenberg beschrijft in zijn tekst *Op weg in een kooi is een man zijn handen rood* meermaals, van begin tot eind, de kooi waar hij in verblijft al sinds jonge leeftijd. Bij Claus is het een kooi van onmacht en onvruchtbaarheid zoals hij bij Artaud al zag maar nu bij zichzelf ook weet:

“In mijn kooi zit ik gekneld
elk uur van elke dag
en weet mijn temmer heel dichtbij”³²

In de reeks filosofische werken in de bibliotheek zijn verschillende werken van de filosoof Emil Cioran aanwezig doch niets van Nietzsche of Schopenhauer. Dit is opmerkelijk aangezien de eerste een wijdverbreide, veel gelezen en algemeen geprezen filosoof is onder kunstenaars, filosofen, schrijvers,

²⁹ Charles Dickens samen met nog andere schrijvers en dichters waren ook enkele van de eersten die de nacht gingen zien als iets zeer esthetisch. Van Gogh verwijst in zijn brieven vaak naar hen, zo verwijst hij naar Charles Dickens zijn beeldkrachtige manier van schrijven, bijvoorbeeld de schemering als 'blessed twilight' fascineerde hem. Zijn visuele manier van schrijven trok al velen voor Vandenberg aan.

³⁰ Spinoy, Erik, "Rebel zonder zaak. Bij 'Voor de dichter Antonin Artaud' van Hugo Claus." (*Raster* 119, 2007).

³¹ Vandenberg verteld in *op weg in een kooi is een man zijn handen rood* over de Fransen die de condition humaine zo mooi verwoord hebben. De man van de condition humaine, Emile Zola, zien we ook in de bibliotheek, met o.a. *Nana*. De kooi waarover hij altijd praat zou wel eens kunnen verwijzen op majestueuze symbolische wijze, want symboliek was zeker een interesse van hem, naar die condition humaine. Ook André Malraux en anderen in de bibliotheek neigen naar een attitude richting de condition humaine of naar een existentialistische houding.

³² Brems Hugo, "De gedichten van Hugo Claus: 'weigerliedjes.'" *Ons Erfdeel* 38 (1995), 4

kortom mensen die bewust bezig zijn met het in vraag stellen van gevestigde waarden en het subversieve opzoeken om antwoorden te vinden in een filosofische zoektocht. Nietzsche was één van de eersten die god dood verklaarde en daarbij in zijn nalatenschap sporen achterliet. Vandenberg was daarmee bezig in zijn zoektocht en werk.

De beide 19de-eeuwse filosofen zijn wegbereiders en leermeesters voor hedendaagse filosofen zoals Cioran waar Vandenberg een verwoed lezer van was. Het boek *L'inconvénient D'être Né* valt meteen op in zijn bibliotheek vanwege de beladenheid.

De invloed van teksten en citaten is meteen merkbaar in zijn tekeningen met name diegene waar hij persoonlijke teksten in verwerkt. Er is een link te leggen tussen het citaat van Cioran:

“Lors même que nous croyons avoir délogé Dieu de notre âme, il y traîne encore : nous sentons bien qu'il s'y ennuie, mais nous n'avons plus assez de foi pour le divertir...”³³

En het citaat dat in de tekst-tekening van Vandenberg te lezen is lijkt hij hier een antwoord op te formuleren:

“Mon dieu votre ennui doit vous peser bien fort pour nous torturer ainsi”³⁴

Vandenberg blijft altijd aanhouden dat hij via het tekenen structuur creëert en controle schept uit/in de chaos. Ondanks zijn geloof in de structuur merken we op dat de namen die het meest opduiken juist gebruik maken van het spontane en van de 'écriture automatique'. Faulkner en Claus hanteren wel bewust de stream of consciousness³⁵ en ook bij Louis Paul Boon zien we een techniek met lange zinnen.³⁶ Maar zij doen dit om de psychologische, complexe diepte van de geest weer te geven, zij willen tonen wat er juist niet gecontroleerd is, wat niet binnen de grenzen valt. Bij Artaud blijkt de controle volledig weg en is er ook geen grens meer tussen leven en toneel, tussen leven en schrijven en tussen wie je bent en wat je denkt. Claus heeft ver buiten de grenzen van wat mocht of zelfs kon geschreven en heeft daardoor ook veel tegenkating gekregen³⁷. Als Vandenberg steeds weer terugkeert naar grenzeloze figuren, waarom dan steeds blijven volhouden aan de zagezegde structuur en het werken binnen zijn vierkante wereld. Voor iemand die zich het nomadische denken

³³<http://dicocitations.lemonde.fr/blog/lors-meme-que-nous-croyons-avoir-deloge-dieu-de-notre-ame-il-y-traîne-encore-nous-sentons-bien-qu'il-s-y-ennuie-mais-nous-n'avons-plus-assez-de-foi-pour-le-divertir/> laatste geraadpleegd op 26 april 16

³⁴<http://www.philippevandenberg.be/selected-by/9> - selected by Dirk Braeckman, laatst geconsulteerd op 26 april 16

³⁵ Stream of consciousness of vertaald de 'stroom van bewustzijn' is een verhaaltechniek die gebruikt wordt met de bedoeling een veelvoud aan indrukken weer te geven die zich aan het bewustzijn van een individu spontaan opdringen. De term werd in een niet-literaire context geïntroduceerd door de Amerikaanse psycholoog William James in *The Principles of Psychology* (1890). Het is Faulkner die bekend is voor deze techniek en er is tot vandaag nog discussie over in hoeverre Hugo Claus naar hem heeft gekeken en deze techniek over nam. Het is vaak zo dat men om de veelvoud weer te geven heel lange zinnen maakt, soms een pagina lang zonder ademruimte.

³⁶Janssens, Marcel. “Hugo Claus en William Faulkner. Een beknopte receptiegeschiedenis”, *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde (nieuwe reeks)*, (1997): 155-164.

³⁷Janssens, Marcel. “Hugo Claus en William Faulkner. Een beknopte receptiegeschiedenis”, *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde (nieuwe reeks)*, (1997): 155-164.

eigen maakte keerde hij toch vaak terug naar een structuur en de vele tegenstellingen en aspecten maken hem juist des te aanlokkelijker om te onderzoeken. En daar is nog lang geen einde aan.

besluit

Er is nog veel ruimte overgelaten voor toekomstig onderzoek wat betreft de boeken over politiek, muziek, religie en biografieën van diverse personages. Ook in de literatuur zijn tal van figuren amper of niet besproken. In dit onderzoek is er een staal van enkele literaire werken uitgelicht om een start te geven aan het onderzoek. De connectie tussen enkele belangrijke schrijvers, die met duidelijke aanwijzingen in de werken of de geschriften van Philippe Vandenberg terug te vinden zijn, is uitgewerkt. Veel is echter interpretatie en er blijft veel ruimte over om de literaire werken verder te gaan vergelijken.

De door hem aangelegde verzameling boeken in zijn bibliotheek is het resultaat van een leven lang onderzoeken. De teken –en schilderkunst was een noodzaak maar de literatuur en het schrijven bleek als medium ook noodzakelijk te zijn voor zijn zelfonderzoek en om voor zichzelf en anderen een toenadering te vinden tot zijn beeldend werk. Uit zijn literatuur blijkt niet alleen zijn onderzoek naar zichzelf en de wereld maar zijn inzicht in dit alles. De kunstgeschiedenis zal maar weinig geheimen kunnen behouden hebben voor Vandenberg. De hoeveelheid literatuur roept een beeld op van iemand die heel wat met zijn neus in de literaire werken zat en in zijn schrijven blijkt hoe hij op subtiele wijze eerbetoon brengt aan de figuren waarmee hij kennismaakte in de boeken. Er is hier sterk ingegaan op Artaud maar op de vraag in hoeverre theater bij hem een rol speelde is geen duidelijk antwoord gevormd. Er zijn vele vragen gerezen rond muziek, politiek, spiritualiteit en andere, niet-Westerse culturen. Het onderzoeken van persoonlijke aantekeningen van Vandenberg in de boeken en naar de boeken die hij kreeg van anderen, dus hun beeld van hem, is iets dat nog vele vragen zou kunnen beantwoorden en nog niet gebeurd is vanwege de tijdslijm. De vele aspecten waar meer vragen dan antwoorden zijn uitgestroomd kunnen nog heel wat stof tot schrijven opleveren en het mysterie Vandenberg is dus nog lang niet ontrafeld.

Bibliografie

“Interview met Helene Vandenberghe, (dochter kunstenaar Philippe Vandenberg (1952-2009) Brussel, 29 juli 2012.” Interview door Hilde Van Canneyt. Laatst geraadpleegd op 21 April 2016, <http://hildevancanneyt.blogspot.be/2012/09/interview-met-helene-vandenberghe.html>.

“Narrative Technique in Faulkner's As I Lay Dying.” Laatst geraadpleegd op 21 April 2016, <http://www.bachelorandmaster.com/britishandamericanfiction/narrative-technique-in-as-i-lay-dying.html#.VxkewvmLTZ5>.

“The Nobel Prize in Literature 1949. William Faulkner – Biographical.” Laatst geraadpleegd 21 April 2016. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1949/faulkner-bio.html.

Antonin Artaud, *Oeuvres complètes XIII: Van Gogh, le suicidé de la société; Pour en finir avec le jugement de Dieu*, Paris, Gallimard, 1974.

Bois, Yve Alain, *Painting as Model, Painting : The Task of Mourning* (Cambridge, Mass. : MIT Press, 1993, n.d.).

Boon, Louis Paul. *De Kapellekensbaan*. Amsterdam: De Arbeiderspers, 1974.

Brems Hugo. *De gedichten van Hugo Claus: 'weigerliedjes.'*, *Ons Erfdeel* 38 (1995): 3-10.

Burton, Richard. “Charles Baudelaire” in *Encyclopedia Britannica*, Laatst geraadpleegd op 25 April 2016, <http://www.britannica.com/biography/Charles-Baudelaire>

Delrue, Ronny, Katlijne van der Stighelen, Hans Mühleis, and Hans Theys. *Het Onbewaakte Moment : De Gecontroleerde Ongecontroleerdheid Bij Het Tekenen: Ronny Delrue In Gesprek Met Luc Tuymans, Annie-Mie Van Kerckhoven, Roger Raveel, Katleen Vermeir, Kris Fierens En Philippe Vandenberg*. Brussel: Mercatorfonds, 2011.

Depondt, Paul. “Van Gogh en de poëzie van de nacht.” *Rekto Verso*, nr.34 (2009).

Hugo claus, *Gedichten 1948-1993*, De Bezige Bij, Amsterdam, 1994, 1111 p.

Jansen, Leo. *Van Gogh en zijn brieven*. Amsterdam: Mercatorfonds, Van Gogh Museum, 2006.

Janssens, Marcel. “Hugo Claus en William Faulkner. Een beknopte receptiegeschiedenis”. *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde (nieuwe reeks)*, (1997): 155-164.

Jonckheere Evelien, Christel Stalpaert , Katrien Vuylsteke Vanfleteren en David Depestel, red. *Het spel voorbij de waanzin. Een theatrale praktijk?* Gent: Academia Press, 2010.

Marc De Kesel. “Theater of Dood: ‘Leven als toneel’ en ‘toneel als leven’ bij Antonin Artaud”. *De Witte Raaf* nr . 147, september-oktober 2010.

Myers, Terry R. *Painting*. London: Whitechapel Gallery, 2011.

PETRARIETBERG. "Het Theater van de Wreedheid – Antonin Artaud". Laatst geraadpleegd op 8 april 2016. <https://petrarietberg.wordpress.com/2013/09/>.

Spinoy, Erik. "Rebel zonder zaak. Bij 'Voor de dichter Antonin Artaud' van Hugo Claus." *Raster* 119, (2007).

Stoltzfus, Ben. "Hemingway, Malraux and Spain: For Whom the Bell Tolls and L'espoir." *Comparative Literature Studies* 36, nr. 3 (1999): 179-194.

Vandenberg, Philippe. "Op weg in een kooi is een man zijn handen rood," Lezing voor de Stichting Psychoanalyse en Cultuur (Brugge: 17 oktober 1998), 1-11.

<http://archiv.monopol-magazin.de/blogs/kenny-schachter-fact-fiction/2013401/From-Artaud-to-Artnet--Philippe-Vandenberg-s-Beautiful-Misery.html>

<http://dicocitations.lemonde.fr/blog/lors-meme-que-nous-croyons-avoir-deloge-dieu-de-notre-ame-il-y-traine-encore-nous-sentons-bien-quil-sy-ennuie-mais-nous-navons-plus-assez-de-foi-pour-le-divertir>

Litariere werken uit de Endnote bibliotheek van Phlippe Vandenberg

De Bijbel. Den Bosch: Katholieke Bijbelstichting, 1992.

Het Evangelie Van Philippus. Translated by Philip Renard. Amsterdam: Uitgeverij Karnak, 1985.

Jacques Prévert, En Vérité. Paris Gallimard, 2000.

Achmatova, Anna. De Laatste Roos. Translated by Kristien Warmenhoven. Amsterdam: Uitgeverij De Arbeiderspers, 1983.

Adler, Laure. Marguerite Duras. Mayenne: l'Imprimerie Floch, 1998.

Aischylos. Het Verhaal Van Orestes. Translated by Gerard Koolschijn. Brussel: Koninklijke Vlaamse Schouwburg, 1996.

Alexander Poesjkin, Jevgeni Baratynski, Fjodor Tjoettsjev. Gedichten. Translated by Frans-Joseph van Agt. Leiden: Plantage, 1999.

Alliot, David. Céline, La Légende Du Siècle [in French]. Gollion, Switzerland: Infolio Editions, 2006.

Alouilh, Jean. Becket Ou L'honneur De Dieu. Paris: Brodard & Taupin, 1959.

Analís, Dimitri T. L'apocalypse [in French]. Sens: Obsidiane, 1996.

Andrade, Carlos Drummond de. De Liefde, Natuurlijk, Gedichten, Vertaling August Willemsen [in Dutch]. Amsterdam: De Arbeiderspers, 1992.

Andrews, Nick. Short-Notes 1996-2000. Antwerpen: Elzenveld vzw, 2001.

Anouilh, Jean. Le Voyageur Sans Bagage. France: La Table Ronde, 1958.

Anthierens, Johan. Jacques Brel, De Passie En De Pijn. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij L.J. Veen, 1998.

Apollinaire, Guillaume, and Michel Butor. Calligrammes Poèmes De La Paix Et De La Guerre (1913-1916). Paris Gallimard, 1966.

Arnaud, Georges. Le Salaire De La Peur [in French]. Genève: Editions Famot, 1974.

Artaud, Antonin. Messages Révolutionnaires [in French]. [Paris]: Gallimard, 1979.

— — —. Nouveaux Écrits De Rodez : Lettres Au Docteur Ferdière, 1943-1946, Et Autres Textes Inédits, Suivis De Six Lettres à Marie Dubuc, 1935-1937 [in French]. [Paris]: Gallimard, 1977.

Artaud, Antonin Pour En Finir Avec Le Jugement De Dieu ; Suivi De Le Théâtre De La Cruauté. Vol. 385: Paris : Gallimard, 2003.

Artaud, Antonin. Suppôts Et Supplications [in French]. [Paris]: Gallimard, 1978.

— — —. *The Theater and Its Double*. Translated by Mary Caroline Richards. New York: Grove Press Inc., 1958.

Artaud, Antonin, and Evelyne Grossman. *Van Gogh Le Suicidé De La Société* [in French]. [Paris]: Gallimard, 2001.

Artaud, Antonin, and Alain Jouffroy. *L'ombilic Des Limbes. Correspondance Avec Jacques Rivière. Le Pèse-Nerfs, Fragments D'un Journal D'enfer. L'art Et La Mort. Textes De La Période Surréaliste*. Paris : Gallimard, 1971.

Assouline, Pierre. *L'homme De L'art, D.H. Kahnweiler (1884-1979)* [in French]. Balland, 1988.

Assouline, Pierre. *L'homme De L'art: D.-H. Kahnweiler, 1884-1979*. [Paris] : Balland, 1988.

Atik, Anne. *Comment C'était, Souvenirs Sur Samuel Beckett*. Paris: Editions de l'Olivier, 2003.

Augustin, Saint. *Confessions* [in French]. Translated by Arnauld d'Andilly. Folio. Paris: Gallimard, 1993.

Autrand, Michel. *Pascal Pensées*. Paris: Les éditions bordas.

Bakoenin, Michael. *Privé-Domein, Michael Bakoenin's Biecht, Uit De Peter En Pauls Vesting Te St. Petersburg Aan Tsaar Nikolaas I, Ingeleid Door Arthur Lehning*. [in Dutch]. Translated by Dick Peet. Amsterdam: De Arbeiderspers, 1976.

Bartsch, Hans-Werner, and Bertus Bolk. *Chili: Een Zwartboek* [in Dutch]. Bussum: Agathon, 1975.

Bataille, Georges. *Madame Edwarda. Vol. 781: Paris Pauvert*, 1977.

— — —. *Madame Edwarda, Le Mort, Histoire De L'oeil* [in French]. Paris: 10/18, Union Générale d'Éditions, 1979.

Bauchau, Henry. *Œdipe Sur La Route : Roman* [in French]. Arles: Actes sud, 1990.

Baudelaire. *Les Fleurs Du Mal*. Paris: Union générale d'éditions, 1980.

Baudelaire, Charles. *Les Fleurs Du Mal*. Paris: Librairie Gründ, 1955.

— — —. *Petits Poèmes En Prose*. Paris: Gallimard, 1973.

Baudelaire, Charles, and Antoine Adam. *Les Fleurs Du Mal. Les Épaves. Bribes. Poèmes Divers. Amœnitates Balgicæ* [in French]. Paris: Éditions Garnier frères, 1961.

Baudelaire, Charles, Théophile Gautier, and Claude Pichois. *Les Paradis Artificiels. PréCéDé De La Pipe D'opium, Le Hachich, Le Club Des Hachichins* [in French]. [Paris]: [Club du meilleur livre], 1961.

— — —. *Les Paradis Artificiels. PréCéDé De La Pipe D'opium, Le Hachich, Le Club Des Hachichins* [in French]. [Paris]: [Club du meilleur livre], 1961.

Bauer, Charlie, and Robert Doisneau. *Fractures D'une Vie*. Paris Seuil, 1990.

Beaumont, Germaine. *Virginia Woolf*. Paris: Editions Du Rocher, 1977.

Becket, Samuel. *Ten Slechtste Gekeerd*. Translated by Karina van Santen Martine Vosmaer. Amsterdam: De Bezige Bij, 2000.

Ben Jelloun, Tahar. *La Nuit Sacree : Roman* [in French]. Paris: Éditions du Seuil, 1987.

Benamou, G. M. *Le Dernier Mitterand* [in French]. [Paris]: Plon, 1997.

Benn, Gottfried, and Huub Beurskens. *Bruggen Slaan : Gedichten* [in Dutch]. Amsterdam: Meulenhoff, 1978.

Berckmans, J. M. H. *Berckmans' Beste* [in Dutch]. Amsterdam; Antwerpen: Nijgh & Van Ditmar ; Dedalus, 1997.

Berger, John, and Max Arian. *Anders Zien* [in Dutch]. Nijmegen: Socialistiese Uitgeverij Nijmegen, 1974.

Bergman, Ingmar. *Beelden, Een Leven in Films* [in Dutch]. Translated by Karst Woudstra. Amsterdam: Meulenhoff, 1992.

Berkman, Alexander. *Gevangenis herinneringen Van Een Anarchist* [in Dutch]. Translated by Tinke Davids. Bussum: Het Wereldvenster, 1981.

Bernanos, Georges. *Journal D'un Curé De Campagne*. Plon, 1936.

— — —. *Sous Le Soleil De Satan*. Paris: Brodard & Taupin, 1925.

Boenders, Frans. *Yukio Mishima : Informatie* [in Dutch]. Amsterdam: Meulenhoff, 1985.

Boisdeffre, Pierre de. *André Malraux*. Paris: Editions Universitaires, 1960.

Böll, Heinrich. *De Verloren Eer Van Katharina Blumm*. Amsterdam/Brussel: Elsevier, 1977.

Bonicatti, Maurizio. Hokusai Hiroshige. Rome: Istituto Giapponese di cultura.

Bonnefoy, Yves. Rimbaud. Editions du Seuil, 1961.

Boon, Louis Paul De Kapellekensbaan. Amsterdam Arbeiderspers, 1990.

Boon, Louis Paul. De Kapellekensbaan : Roman [in Dutch]. Amsterdam: De Arbeiderspers [etc.], 1985.

Boon, Louis Paul De Meisjes Van Jesses Naar De 'Openbaring Van Johannes' En Het Naar Kranteknipsels Bij Elkaar Geplakt 'Relaas over Opzienbarende Moorden in De Stad Babylon'. Vol. 207: Amsterdam Arbeiderspers, 1973.

Boon, Louis Paul. De Paradijsvogel Relaas Van Een Amorele Tijd. Amsterdam, 1972.

———. De Zwarte Hand of Het Anarchisme Van De Negentiende Eeuw in Het Industriestadje Aalst. Amsterdam : De Arbeiderspers, 1977.

———. Eros En De Eenzame Man: Een Droefgeestig En Schandelijk Porno-Verhaal [in Dutch]. Amsterdam: De Arbeiderspers, 1980.

———. Geniaal...Maar Met Te Korte Beentjes Essays En Polemieken. Amsterdam De Arbeiderspers, 1969.

———. Zomer Te Ter-Muren. Amsterdam: De Arbeiderspers, 1956.

Boonen, Johan. Sofokles: Oidipoes, Tiran Van Thebe. Leuven/Amersfoort: Acco, 2011.

Borer, Alain. Rimbaud, L'heure De La Fuite. Paris: Gallimard, 1991.

Borges, Jorge Luis. De Alpeh En Andere Verhalen. Amsterdam: De Bezige Bij, 1986.

———. Gedichten [in Dutch]. Translated by Robert Lemm. Amsterdam: De Bezige Bij, 1984.

Borges, Jorge Luis, and Robert Lemm. Gedichten. Amsterdam : Bezige Bij, 1984.

Bourgeois, Christian. Bob Dylan, Tarantula. Paris: Union Générale d'Éditions, 1972.

Bowles, Paul. Réveillon a Tanger. Translated by Claude-Nathalie Thomas. France: Quai Voltaire, 1987.

Brassai. Conversations Avec Picasso. Paris: Gallimard, 1964.

———. Conversations Aves Picasso. Paris: Gallimard, 1964.

Breton. Signe Ascendant, Suivi De Fata Morgana, Les Etats Généraux, Des Épingles Tremblantes, Xénpphiles, Ode À Charles Fourier, Constellations, Le La. [Paris] Gallimard, 1968.

Breton, André. Signe Ascendant [in French]. Paris: Gallimard, 1949.

Brontë, Charlotte, and Q. D. Leavis. Jane Eyre. Harmondsworth Penguin books, 1966.

Brouwers, Jeroen. Mijn Vlaamse Jaren. Amsterdam: De Arbeiderspers, 1978.

Brückner, Peter. Ulrike Marie Meinhof Und Die Deutschen Verhältnisse. Berlin: Verlag Klaus Wagenbach, 1976.

Burgess, Anthony. L'orange Mecanique. Paris: Brodard et Taupin.

Burroughs, William S. Mon Éducation: Un Livre Des Rêves. Vol. 3140: Paris : Editions 10/18, 2000.

Burroughs, William Seward, Allen Ginsberg, Oliver Harris, and Théophile Ariès. Lettres Du Yagé [in French]. [Paris]: C. Bourgois, 2008.

C. Buddingh, Eddy van Vliet. Poëzie Is Een Daad Van Bevestiging, Noord - En Zuidnederlandse Poëzie Van 1945 Tot Heden. Amsterdam: Manteau, 1978.

Camus, Albert. Caligula, Suivi De Le Malentendu [in French]. Le Livre De Poche. Paris: Gallimard, 1966.

———. La Peste [in French]. [Paris: Gaillmard, 1955.

———. La Peste [in French]. Paris: Gallimard, 1947.

———. L'étranger. Paris: Gallimard, 1957.

Capote, Truman. De Sang-Froid. Translated by Raymond Girard. Paris: Gallimard, 1966.

CarianaCarianne. Borders. Gent: Croxhapox, 2006.

Casanova, Giacomo, and Theo Kars. De Minnares Van De Officier [in Dutch]. Amsterdam: Athenaeum-Polak & Van Gennep, 2000.

Cassady, Neal. Een Derde, Van Een Autobiografie, Fragmenten En Brieven [in Dutch]. Translated by Guido Golüke. Amsterdam: Bert Bakker, 1978.

Castro, Fidel, and Cuba Parti communiste de. L'histoire M'acquittera. La Habana : Editorial de ciencias sociales, 1975.

Cazenave, Michel. *Encyclopédie Des Symboles*. Paris: Librairie Générale Française, 1996.

Celan, Paul. *Meridianen 3*. Tilburg: Paul Celan Genootschap, 1995.

Celan, Paul, and Ton Naaijken. *Ademkeer* [in Dutch]. Amsterdam: Picaron, 1992.

———. *Roes En Memorie* [in Dutch]. Amsterdam: Picaron, 1995.

Céline, Louis-Ferdinand. *Guignol's Band* [in French]. Paris: Gallimard, 1989.

———. *Guignol's Band I ; Guignol's Band II (Le Pont De Londres)*. Vol. 2112: [Paris] : Gallimard, 1989.

Céline, Louis-Ferdinand. *Le Pont De Londres*. Vol. 230: [Paris] : Gallimard, 1987.

Céline, Louis-Ferdinand. *Nord*. Paris: Gallimard, 1960.

Céline, Louis-Ferdinand. *Normance, Féerie Pour Une Autre Fois, II* [in French]. *Folio Essais*. Paris: Gallimard, 1954.

Celine, Louis-Ferdinand, and E. Y. Kummer. *Reis Naar Het Einde Van De Nacht* [in English]. Amsterdam: Van Oorschot, 1968.

Céline, Louis-Ferdinand, and Frans van Woerden. *Dood Op Krediet : Roman* [in Dutch]. Amsterdam: Meulenhoff, 1988.

Cendrars, Blaise. *Emmène-Moi Au Bout Du Monde* [in French]. Paris: Editions Denoël, 1956.

———. *Poésies Complètes: 1924-1929, Au Coeur Du Monde*. Paris: Gallimard, 1947.

Char, René. *Dans L'atelier Du Poète*. Paris: Gallimard, 1996.

Chatwin, Bruce, Jan Borm, and Aad van der Mij. *Anatomie Van De Rusteloosheid : Een Keuze Uit De Geschriften 1969-1989* [in Dutch]. Amsterdam: Bakker, 1995.

Cheng, François. *Vide Et Plein, Le Langage Pictural Chinois* [in French]. Paris: Editions du Seuil, 1991.

Cheng, François. *Entre Source Et Nuage : Voix De Poètes Dans La Chine D'hier Et D'aujourd'hui* [in French]. Paris: A. Michel, 2002.

Chevallier, Gabriel. *La Peur*. Paris: Presses Universitaires de France, Brodard et Taupin, 1951.

Cioran. *Syllogismes De L'amertume*. Paris: Gallimard, 1980.

Cioran, E. M. *De L'inconvénient D'être Né* [in French]. [Paris: Gallimard, 1973.

Claudel, Paul. *L'annonce Faite a Marie* [in French]. Paris: Gallimard, 1968.

———. *L'annonce Faite À Marie*. Paris: Gallimard, 1968.

Claus, Hugo. *Acht Toneelstukken* [in Dutch]. Amsterdam: Bezige Bij, 1973.

———. *De Verwondering* [in Dutch]. Amsterdam: De Bezige Bij, 1963.

Claus, Hugo. *De Verwondering Roman*. Amsterdam: Bezige Bij, 1963.

Claus, Hugo. *De Vossejacht*. Amsterdam: De Bezige Bij, 1972.

———. *De Zwarte Keizer* [in Dutch]. Amsterdam: Uitgeverij De Bezige Bij, 1983.

———. *Een Zachte Vernieling Roman*. Vol. 96: Amsterdam: Bezige Bij, 1992.

———. *Gedichten 1948-1993* [in Dutch]. Amsterdam: De Bezige Bij, 1994.

———. *Gedichten 1948 - 1963*. Amsterdam: Uitgeverij De Bezige Bij, 1978.

———. *Gedichten : 1948-2004* [in dut]. Amsterdam : Bezige Bij, 2004.

———. *Schaamte*. Amsterdam: De Bezige Bij, 1973.

———. *Wreed Geluk*. Amsterdam: Uitgeverij De Bezige Bij, 1999.

Claus, Hugo, and Mark Schaevers. *Groepsportret : Een Leven in Citaten* [in Dutch]. Amsterdam: Bezige Bij, 2004.

Cohen-Solal, Annie. *Sartre*. [Paris] : Gallimard, 1985.

———. *Sartre, 1905-1980* [in French]. Paris: Gallimard, 1985.

Conrad, Joseph. *Hart Der Duisternis*. Translated by Bas Heijne. Amsterdam, Antwerpen: L.J. Veen B.V., 1994.

Conscience, Hendrik, Victor Lagye, and J. Hemeleer. *De Loteling*. Antwerpen Van Dieren, 1856.

Corian. *Entretiens*. Paris: Gallimard, 1995.

Coy, Horace May. *On Achève Bien Les Chevaux*. Paris: Gallimard, 1973.

Crugten, Alain van. *Korsakoff*. Avin/Hannut: Editions Luce Wilquin, 2003.

Dali, Salvador. *Les Cocus Du Vieil Art Moderne*. Paris: Fasquelle éditeurs, 1956.

———. *Les Cocus Du Vieil Art Moderne* [in French]. Collection Libelles. Paris: Fasquelle Editeurs, 1956.

Daniel-Rops. *L'ombre De La Douleur*. Paris: Plon, 1941.

Darwish, Maḥmūd, and Elias Sanbar. *Pourquoi as-Tu Laissé Le Cheval à Sa Solitude?* [in French]. Arles: Actes sud, 1996.

D'aurevilly, Barbey. *Les Diaboliques*. Vol. 622/623: Paris : Le Livre de poche, 1966.

D'Aurevilly, J. Barbey. *Les Diaboliques, Couverture De J. Gilly* [in French]. Paris: Librairie Charpentier, 1964.

de Montherlant, Henry *Les Jeunes Filles. 2 : Pitié Pour Les Femmes*. Paris Gallimard, 1936.

Deelder, J.A. *Jazz* [in Dutch]. De Bezige Bij Pockets. Amsterdam: De Bezige Bij, 1995.

Deelder, Jules A. *Jazz Verhalen En Gedichten*. Amsterdam Bezige Bij, 1992.

D'Haene, Els. "De Door Tocht." 2003.

Dickens, Charles. *Oliver Twist*. Translated by Antoine Blondin. Paris: Gallimard, 1964.

Dickinson, Emily. *Gedichten, Vertaald Door Louise Van Santen* [in Dutch]. Translated by Louise van Santen. Baarn: de Prom, 1986.

Dickinson, Emily, and Louise van Santen. *Gedichten / Dickinson, Emily*. Baarn De Prom, 1991.

Döblin, Alfred. *Berlijn Alexanderplatz, Franz Biberkopfs Zondeval*. Translated by Nico Rost. Amsterdam: Athenaeum, Polak & Van Genneep, 1989.

Doring, Jeff. *Gwion Gwion : Secret and Sacred Pathways of the Ngarinyin Aboriginal People of Australia = Geheime Und Heilige Pfade Der Ngarinyin, Aborigines in Australien = Chemins Secrets Et Sacrés Des Ngarinyin, Aborigènes D'australie* [in In English, French and German.]. Köln: Könemann, 2000.

Dostoevski, Fedor Mikhailovitch, André Markowicz, and Francis Marmande. *Les Carnets Du Sous-Sol* [in French]. Arles; [Bruxelles]; [Lausanne]: Actes sud ; Labor ; l'Aire, 1992.

Dostoevski. *Le Joueur*. Translated by Sylvie Luneau. Paris: Gallimard, 1936.

Drijvers, Pius, and Pé Hawinkels. *Job - Prediker*. Baarn Ambo, 1993.

Drummond de Andrade, Carlos, and August Willemsen. *De Liefde, Natuurlijk*. 1992.

Dufournet, Jean *Anthologie De La Poésie Lyrique Française Des Xiie Et Xiiie Siècles*. Vol. 232: [Paris] : Gallimard, 1989.

Dumont, Georges-Henri. *Hans Memling*. Utrecht Bruna, 1966.

Duras, Marguerite Agatha. *Corbière et Jugain*, 1981.

Duras, Marguerite. *Agatha* [in French]. Paris: Les Editions de Minuit, 1981.

Duras, Marguerite, and Alain Resnais. *Hiroshima Mon Amour : Scénario Et Dialogues* [in French]. Paris: Gallimard, 1960. Toneel.

Duverger, Christian. *La Fleur Létale, Économie Du Sacrifice Aztèque* [in French]. Paris: Editions du Seuil, 1978.

Edith Piaf, Pierre Saka. *L'hymne À L'amour* [in French]. Paris: Librairie Générale Française, 1994.

Elsschot, Willem. *Het Dwaallicht*. Amsterdam: EM. Querido's uitgeverij B.V., 1980.

Eluard, Paul. *Capitale De La Douleur, Suivi De L'amour La Poésie* [in French]. Paris: Gallimard, 1969.

Eluard, Paul, and André Pieyre de Mandiargues. *Capitale De La Douleur Suivi De L'amour La Poésie*. Paris Gallimard, 1970.

Emmanuel, François. *La Lente Mue Des Paysages, Poésie 1982-2003*. Doornik: La Renaissance du Livre, 2004.

Fabre, Jan. *The Fountain of the World Drawings*, 1979. Gent Imschoot, 1999.

Fassbinder, Rainer Werner, and Michael Töteberg. *L'anarchie De L'immagination : Entretiens Et Interviews* [in French]. Paris: L'Arche, 1987.

Faulkner, William. *Le Bruit Et La Fureur*. Paris: Gallimard, 1949.

— — —. *L'intrus* [in French]. Translated by R.-N. Raimbault. Paris: Gallimard, 1952.

Faulkner, William, and Maurice-Edgar Coindreau. *LumièRe D'août. Roman. Traduction Et Introduction De Maurice E. Coindreau* [in Undetermined]. Paris 1935.

Faure, Elie. *Histoire De L'art, L'art Moderne 1*. Paris: Le Livre de Poche, 1966.

Favier, Jean. *François Villon* [in French]. Paris: Fayard, 1982.

Federman, Raymond. *Amer Eldorado 2/001*. Romainville: éditions al dante, 2003.

Fenton, James. *Someth May, Getuige Van Cambodja*. Translated by Harry Pallemans. Amsterdam: Uitgeverij De Arbeiderspers, 1986.

Fernando Pessoa, Alvaro de Campos. *Ode Van De Zee*. Translated by August Willemsen. Amsterdam: Uitgeverij De Arbeiderspers, 1991.

Fernando Pesssoa, August Willemschen. *Gedichten [in Dutch]*. Amsterdam: De Arbeiderspers, 1978.

Feuillet, Michel. *Petite Vie De Francois D'assise*. Paris: Desclée de Brouwer, 1992.

Fitzgerald, F. Scott. *Teder Is De Nacht [in Dutch]*. Translated by H.W.J. Schaap. Amsterdam: Uitgeverij Contact bv, Amsterdam, 1975.

Flaubert, Gustave. *Madame Bovary*. Montrouge: Brodard et Taupin, 1972.

Forrester, Viviane. *Van Gogh Ou L'enterrement Dans Les Blés*. Editions de Seuil, 1983.

Fouché, Pascal. *Céline, Ça a Débuté Comme Ça*. Paris: Gallimard, 2001.

Fournier, Alain. *Le Grand Meaulnes*. Paris: Emile-Paul freres, 1913.

Gainsbourg, Serge. *Evguénie Sokolov*. Saint-Amand: Impression Bussière, 2001.

García Lorca, Federico, and André Belamich. *Poésies / Garcia Lorca, Federico*. Paris Gallimard, 1966.

García Lorca, Federico, and André Belamich. *La Maison De Bernarda Alba*. 1957.

García Marquez, Gabirel. *Cent Ans De Solitude*. Paris : Éditions du Seuil, 1968.

———. *Cent Ans De Solitude*. Paris : Éditions du Seuil, 1968.

Gary Snyder, Willem M. Roggeman. *Schildpadeiland*. Translated by Willem M. Roggeman. Gent: Poezie Centrum, 1985.

Gauguin, Paul, and Raymond Cogniat. *Gauguin*. Paris : P. Tisé, 1947.

Geeraerts, Jef. *Gangreen (Black Venus)*. Brussel/Amsterdam: Elsevier Manteau, 1978.

Genet, Jean. *L' Atelier D' Alberto Giacometti*. Paris: L' arbalète, 1995.

———. *Le Balcon [in French]*. Paris: Marc Barbezat-L'Arbalète.

———. *Les Bonnes*. Paris: Gallimard, 1976.

———. *Miracle De La Rose*. Marc Barbezat - l'arbalète, 1946.

———. *Miracle De La Rose [in French]*. L'Arbalète: Marc Barbezat, 1946.

———. *Notre-Dame-Des-Fleurs*. Paris: Gallimard, 1948.

———. *Poèmes*. l'Arbalète: Marc Barbezat, 1948.

———. *Querelle De Brest*. Paris: Gallimard, 1953.

Gérard, Jo, and Daniel Polet. *L'union Fait La Farce Une Certaine Histoire De Belgique De 1789 À Nos Jours En Plus De 300 Caricatures*. Bruxelles Edition des Archers, 1976.

Gheorghiu, C. Virgil. *La Vingt-Cinquième Beure*. Translated by Monique Saint-Come. Plon, 1949.

Gibault, François. *Céline*. Paris: Mercure de France, 1985.

Gibson, Ian, and Auke Leistra. *Federico García Lorca : Biografie [in Dutch]*. Amsterdam; [Leuven]: Meulenhoff ; Kritak, 1998.

Gide, André. *Journal, 1889-1939, Index Des Noms Et Des Oeuvres Cités [in French]*. Paris: Gallimard, 1951.

———. *Journal: 1889-1939*. Paris : Gallimard, 1951.

———. *La Porte Étroite [in French]*. Paris: Mercure de France, 1959.

———. *Les Caves Du Vatican*. Paris: Brodard & Taupin, 1970.

Gide, André *Les Faux-Monnayeurs Roman*. Paris Librairie Gallimard, Editions de la Nouvelle Revue Française, 1925.

Gilot, Françoise, and Carlton Lake. *Vivre Avec Picasso [in French]*. Paris: Calmann-Lévy, 1965.

Ginzburg, Natalia. *Herinneringen, Familielexicon*. Translated by J.H. KLINKERT - PÖTTERS VOS. Amsterdam: Meulenhoff, 1988.

Goff, Jacques le. *L'homme Médiéval [in French]*. Paris: Editions du Seuil, 1989.

Gogh-Bonger, J. Van. *Verzamelde Brieven Van Vincent Van Gogh*. Amsterdam/Antwerpen: Wereld-Bibliotheek, 1974.

Gogol, Nicolai. *De Doode Zielen*. Mechelen: N.V. Het Kompas, 1970.

Gontsjarov, Ivan. *Oblomov [in Dutch]*. Translated by Arthur Langeveld. Amsterdam/Antwerpen: L. J. Veer, 1994.

Gorki, Maxime, and René Huntzbucler. *La Mère: Roman*. Paris : Les éditeurs français réunis, 1971.

Greilsamer, Laurent. *La Prince Foudroyé, La Vie De Nicolas De Staël*. Paris: Fayard, 1998.

Grombrowicz, Witold. *Kosmos* [in Dutch]. Amsterdam: Ambo, Athaneum — Polak & Van Genneep, 1987.

Gross, Sam. *We Have Ways of Making You Laugh, 120 Funny Swastika Cartoons*. USA: Simon & Schuster, 2008.

Guevara, Ernesto Che, and Fidel Castro. *Boliviaans Dagboek 7.11.1966- 7.10.1967*. Inl.: F[Idel] Castro[Ruz]. [Vert.] [in Dutch] [El diario del che en bolivia]. Amsterdam: Polak & Van Genneep [enz.], 1968.

Haerynck, Maria. *Psychoanalyse En Beeldende Kunst* [in Dutch]. Amsterdam: Thela Thesis, 2001.

Hall, Douglas Kent. *In Prison* [in English]. New York: H. Holt, 1988.

Hamsun, Knut, and Cora Polet. *Honger* [in Dutch]. Amsterdam: Ooievaar, 1998.

Hemingway, Ernest. *Brieven 1917 - 1934*. Translated by John Vandenberg. Bussum: Uitgeverij Villa, 1983.

———. *L'adieu Aux Armes*. Translated by Maurice-E. Coindreau. Paris: Gallimard, 1976.

———. *Mort Dans L'après-Midi* [in French]. Paris: Gallimard, 1938.

Hemingway, Ernest, and Ronald Cohen. *Dood in De Namiddag*. Bussum Villa, 1983.

Herman de Coninck, Hugo Brems. *De Gedichten, Deel 2*. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij De Arbeiderspers, 1998.

Hermans, Willem Frederik. *Nooit Meer Slapen*. Amsterdam: Uitgeverij De Bezige Bij, 1979.

Herrigel, Eugen, and E. Th van der Veer-Bertels. *Zen in De Kunst Van Het Boogschieten* [in Dutch]. Rotterdam: De Driehoek, 2009.

Hertmans, Stefan. *Annunciaties, Gedichten*. Amsterdam: J.M. Meulenhoff, 1997.

Hesse, Herman. *Le Loup Des Steppes*. Paris: Le livre de poche, 2008.

Hildesheimer, Wolfgang, and Hans Hom. *Mozart* [in Dutch]. Amsterdam: De Arbeiderspers, 1986.

Hindus, Milton. *L.-F. Céline Tel Que Je L'ai Vu*. Translated by André Belamich. De L' Herne.

Hopkins, Jerry. *Jim Morrison, Le Roi Léopard* [in French]. Translated by Nordine Haddad. Paris: 10/18, Union Générale d'Éditions, 1992.

Houellebecq, Michel. *Elementaire Deeltjes*. Translated by Martin De Haan. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij De Arbeiderspers, 2000.

———. *Extension Du Domaine De La Lutte*. Paris: j'ai lu, 1994.

Houellebecq, Michel, and Martin de Haan. *Platform Midden in De Wereld*. Amsterdam De Arbeiderspers, 2007.

Hrabal, Bohumil. *Drie Novellen*. Translated by Kees Mercks. Amsterdam: Ooievaar, 1997.

———. *Harlekijntjes Miljoenen*. Amsterdam: Prometheus, 2005.

Jacob, Max. *Le Cornet À Dés*. Vol. 23: [Paris Gallimard, 1945.

———. *Le Cornet À Dés, Préface De Michel Leiris*. Paris: Gallimard, 1945.

Jelinek, Elfriede. *Lust*. Translated by Jos Valkengoed. Amsterdam: Van Genneep, 1990.

Jelinek, Elfriede, and Tinke Davids. *De Pianiste : Roman* [in Dutch]. Amsterdam: Van Genneep, 1989.

Jelloun, Tahar Ben. *La Nuit Sacrée*. Paris: Editions Du Seuil, 1987.

Jerry Hopkins, Daniel Sugerman. *Personne Ne Sortira D'ici Vivant*. Translated by Pierre Alien. France: Julliard, 1991.

Joannes a, Cruce, Benoît Lavaud, and Bernard Sesé. *Poésies / De La Croix*, Jean. Flammarion, 1985.

Jorn, Asger. *La Genèse Naturelle: Sur La Situation Singulière Qu'occupent Dans L'humanité Les Mâles*. Paris : Ed. Allia, 2001.

Jos Muyres, Bert Vanheste. *Louis Paul Boon, Memoires Van Boontje*. Amsterdam: Uitgeverij De Arbeiderspers, 1988.

Juin, Hubert. *Jules Laforgue, Oeuvres Poétiques*. Paris: Editions Pierre Belford, 1965.

Juliet, Charles. *Recontres Avec Bram Van Velde*. Paris: éditions Fata Morgana, 1984.

Kafka, Franz. *La Colonie Pénitentiaire, Et Autres Récits* [in French]. Paris: Gallimard, 1948.

———. *Le Procès*. Translated by Alexandre Violette. Paris: Gallimard, 1957.

— — —. Verzameld Werk. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V., 1987.

Kafka, Franz, and Alexandre Vialatte. *La MéTamorphose* ("Die Verwandlung") [in French]. Paris: 1955.

Kahnweiler, Daniel-Henry. *Mes Galeries Et Mes Peintres*. Paris: Gallimard, 1961.

Katz, Robert. *L'amour Est Plus Froid Que La Mort*. Translated by Gérard Piloquet. Paris: Presses de la Renaissance, 1988.

Kauffmann, Jean-Paul, and Edu Borger. *De Donkere Kamer Van Longwood : Reis Naar Sint-Helena* [in Dutch]. Amsterdam: De Arbeiderspers, 1999.

Kawabata, Yasunari. *Nagels in De Ochtend & Andere Verhalen*. Amsterdam: Meulenhoff, 1978.

Kawabata, Yasunari, and C. Ouwehand. *Duizend Kraanvogels*. Leuven Davidsfonds, 1970.

Kazantzaki, Eleni N. *La Liberté Ou La Mort*. Paris: Plon, 1956.

Kemal, Yaşar, and Wim van den Munkhof. *Het Lied Van De Duizend Stieren* [in Dutch]. Breda: De Geus, 1997.

Kerouac, Jack. *Mexico City Blues, Tome 1* [in French]. Translated by Pierre Joris. Paris: 10/18, Union Générale d'Éditions, 1959.

Kessel, Joseph. *Makhno Et Sa Juive*. Paris: Gallimard, 1987.

— — —. *Makhno Et Sa Juive*. Paris: Editions Gallimard, 1987.

Kipling, Rudyard. *Le Livre De La Jungle*. Translated by Robert d'Humières Louis Fabulet. Paris: Mercure de France, 1999.

Kirsch, Jonathan. *De Ongehoorde Bijbel, De Betekenis Van Schokkende Verhalen Uit Het Oude Testament*. Utrecht: Servire uitgevers bv., 1997.

Kopenberg, S. *Plato's Crito*. Amsterdam - Antwerpen: Wereldbibliotheek-vereniging, 1950.

Kopland, Rutger. *Al Die Mooie Beloften* [in Nederlands]. Amsterdam: G.A. Van Oorschoot, 1978.

Korteweg, Anton. *Tussen Twee Stilten, Gedichten*. Amsterdam: Meulenhoff, 1985.

Kreuger, Anders, Els Roelandt, and Monika Szewczyk. *Whereof One Can Speak: Anders Kreuger, Els Roelandt, Monika Szewczyk* [in English]. Gent: The Royal Academy of Fine Arts of the University Collage Ghent, 2009.

Kubin, Alfred. *Le Cabinet De Curiosités Et Autres Textes* [in French]. Translated by Christophe David. Paris: Editions Allia, 1997.

Kundera, Milan. *L'immortalité* [in French]. Folio. Paris: Gallimard, 1993.

Lacouture, Jean. *André Malraux; Une Vie Dans Le SièCle* [in French]. Paris: Seuil, 1973.

Larbaud, Valery, and Robert Mallet. *Les Poésies De A. O. Barnabooth Suivi De Poésies Diverses Et Des Poèmes De A. O. Barnabooth Éliminés De L'édition De 1913*. Paris : Gallimard, 1966.

Lasne, René. *Anthologie Bilingue De La Poésie Allemande*. Verviers: les Editions Gérard & C, 1967.

Lawrence, D.H. *L'amant De Lady Chatterley*. Paris: Gallimard, 1932.

Lawrence, T.E. *La Matrice*. Paris: Gallimard, 1936.

Le Drogou, Jean. *La Maison De Santé De Bailleul : De L'asile à L'epsm Des Flandres* [in French]. [Bordeaux] (38 rue du Commandant-Charcot, 33000): les Études hospitalières, 1998.

Le Goff, Jacques, Franco Cardini, Enrico Castelnovo, and Giovanni Cherubini. *L'homme Médiéval*. Vol. vol *34: Paris Seuil, 1989.

Le Pichon, Yann, and Claude Pichois. *Le Musée Retrouvé De Charles Baudelaire*. [Paris] : Stock, 1992.

Léautaud, Paul. *Particulier Dagboek 1925-1959*. Amsterdam: Uitgeverij De Arbeiderspers, 1975.

Léger, Nathalie. *Les Vies Silencieuses De Samuel Beckett* [in French]. Paris: Allia, 2006.

Lehner, Ernst. *Symbols, Signs & Signets* [in English]. New York: Dover Publications, 1969.

Leroy, Eugène, and Eddy Devolder. *Eugène Leroy : Conversation Avec Eddy Devolder* [in French]. Gerpinnen: Tandem, 1993.

Lever, Maurice. *Isadora*. Presses de la Renaissance, 1987.

Levi, Primo. *De Getuigenissen, Is Dit Een Mens, Het Respijt, De Verdronkenen En De Geredden* [in Dutch]. Translated by Frida De Matteis-Vogels. Amsterdam: Meulenhoff, 1991.

Levi, Primo, and Frida de Matteis-Vogels. *De Getuigenissen Is Dit Een Mens & Het Respijt & De Verdronkenen En De Geredden*. Amsterdam Meulenhoff, 1999.

— — —. *De Getuigenissen Is Dit Een Mens & Het Respijt & De Verdronkenen En De Geredden*.

Amsterdam Meulenhoff, 1999.

Llosa, Mario Vargas. *Wie Heeft Palomino Molero Vermoord?* [in Dutch]. Amsterdam: Meulenhoff, 1987.

London, Artur, and Lise London. *L'aveu : Dans L'engrenage Du Procès De Prague* [in French]. Paris : Gallimard, 1970.

Lorca, Federico Garcia. *La Maison De Bernarda Alba, Suivi De Noces De Sang* [in French]. Paris: Gallimard, 1956.

———. *Poésies, 1926-1936*. Paris: Gallimard, 1954.

Lorca, Federico García. *Gedichten*. Translated by Dolf Verspoor. Amsterdam: Meulenhoff Amsterdam, 1985.

Lord, James. *Un Portrait Par Giacometti, Traduit Par Pierre Leyris* [in French]. Translated by Pierre Leyris. Paris: Editions Mazarine, 1981.

Lord, James, and Pierre Leyris. *Un Portrait Par Giacometti Suivi De Où Étaient Les Tableaux. Vol. *1:* Gallimard, 1991.

Lowry, Malcolm. *Chambre D'hôtel À Chartres*. Translated by Michel Waldberg. Paris: Minos La Différence, 2002.

Lowry, Malcolm, and Júlio Pomar. *Pour L'amour De Mourir* [in French]. Paris: Éditions de la Différence, 1976.

Maalouf, Amin *Les Croisades Vues Par Les Arabes*. Paris Lattès, 1983.

———. *Les Croisades Vues Par Les Arabes*. Paris Lattès, 1983.

Mailer, Norman. *Helden Zonder Glorie*. Utrecht: A.W. Bruna & zoon, 1983.

Malraux, André. *Les Conquérants*. Paris: Le Livre Moderne Illustré.

Mandelinck, Gwy. *Overval Gedichten*. Amsterdam Arbeiderspers, 1997.

Mandelstam, Osip. *Zwarte Aarde* [in Dutch]. Translated by Peter van Everbroek Miriam Van hee. Leuven: Kritak, 1986.

Maria, Rainer. *Rilke, Sa Vie, Son Oeuvre* [in French]. Translated by Nicole Casanova. Paris: Seghers, 1984.

Marquez, Gabriel Garcia. *Cent Ans De Solitude* [in French]. Translated by Claude et Carmen Durand. Paris: Editions du Seuil, 1968.

Marsman, H. *Verzameld Werk, Poëzie Proza En Critisch Proza*. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V., 1979.

Martel, Yann, Gerda Baardman, and Tjadine Stheeman. *Het Leven Van Pi* [in Dutch]. Amsterdam: Uitgeverij B. Bakker, 2004.

Martens, Hans Stille Schilders Mario De Brabandere, Ilse D'hollander, Ignace De Vos, Alex Michels, Maryam Najd. *Gent Caermersklooster - Provinciaal Centrum voor Kunst en Cultuur*, 2003.

Mary, Andre. *Tristan*. Paris: Gallimard, 1941.

Matisse, Henri, and Dominique Fourcade. *Écrits Et Propos Sur L'art*. Paris Hermann, 1972.

Mayer, Musa. *Night Studio, a Memoire of Philip Guston by His Daughter*. New York: Alfred A. Knopf, 1988.

McNeil, Legs, and Gillian McCain. *Please Kill Me : L'histoire Non CensuréE Du Punk RacontéE Par Ses Acteurs* [in French]. Paris: Éditions Allia, 2006.

Mendoza, Eduardo, Francine Mendelaar, and H. Peteri. *De Stad Der Wonderen*. Amsterdam Maarten Muntinga, 1990.

Merle, Robert. *Week-End À Zuydcoote* [in French]. Folio. Paris: Gallimard, 1949.

Michel Leiris, Jacques Dupin. *Alberto Giacometti, Écrits*. Paris: Hermann, éditeurs des sciences et des arts, 2001.

Miles, Jack, Willem Van Paassen, Jan A. Wagenaar, Marilyn Sanders, and Robert Nix. *God Een Biografie*. Amsterdam Anthos, 1996.

Miller, Henry. *Le Temps Des Assassins, Essai Sur Rimbaud* [in French]. Translated by F.-J. Temple. Paris: 10/18, Union Générale d'Éditions, 1991.

———. *Nexus, La Crucifixion En Rose* [in French]. Translated by Roger Giroux. Paris: Buchet-Chastel,

1960.

- . *Sexus, De Rozenkruisiging, Boek I* [in Dutch]. Translated by John Vandenbergh. Amsterdam: De Bezige Bij, 1974.
- Miller, Henry, and Gérald Robitaille. *Jours Tranquilles À Clichy*. Vol. 798: Paris: Union générale d'éditions, 1973.
- Millet, Catherine. *Het Seksuele Leven Van Catherine M.* Translated by Martine Vosmaer Kiki Coumans. Antwerpen: Manteau, 2001.
- Mishima, Yukio. *Bekentenissen Van Een Gemaskerde*. Translated by Jef Last. Amsterdam: Meulenhoff, 1985.
- Monestier, Martin. *Jacques Brel : Le Livre Du Souvenir* [in French]. Paris: Tchou, 1979. Biografie.
- Moravia, Alberto. *Le Mépris* [in French]. Paris: Flammarion, 1955.
- Moreau, Marcel. *Extase Pour Une Infante Roumaine*. Saint-Amand-Montrond: Bussière groupe CPI, 2003.
- Müller, Heiner. *Hamlet-Machine ; Horace ; Mauser ; Heracles 5 Et Autres Pieces* [in French]. Paris: Éditions de Minuit, 1985.
- Murray, Charles Shaar. *Jimi Hendrix, Vie Et Légende*. Paris: Lieu Commun édima, 1993.
- Musset, Alfred de. *Les Nuits*. Paris: Le Livre Club Du Libraire, 1850.
- Nicolau, Irina, Ioana Popescu, Raluca Alexandrescu, Alice Ionescu, and Român Muzeul Țăranului. *O Viață, Un Destin, O Icoană = Une Vie, Un Destin, Une Icône = Ein Leben, Ein Schicksal, Eine Ikone* [in Parallel text in Romanian, French and German.]. București: Ministerul Culturii : Muzeul Țăranului Român, 2002.
- Nižinskij, Vaclav Fomič, and Georges Solpray. *Journal De Nijinsky*. Traduit Et PréFacé Par G. Solpray. [4e Édition.] [in French]. Paris; (Lagny-sur-Marne: Gallimard ; impr. de E. Grevin et fils), 1953.
- Nys, Paul Claes and Mon. *Mauberley En Andere Gedichten, Ezra Pound* [in Dutch]. Haarlem, Gent: In de Knipscheer, Zuid, 1985.
- Oury, Jean *Création Et Schizophrénie*. Paris : Galilée, 1989.
- Oury, Jean. *Création Et Schizophrénie* [in French]. Paris: Editions Galilée, 1989.
- Oury, Jean, and Marie Depussé. *A Quelle Heure Passe Le Train...: Conversations Sur La Folie*. Paris : Calmann-Lévy, 2003.
- Paul Celan, Gisèle Celan-Lestrange. *Correspondance (1951-1970)*. Paris: Editions du Seuil, 2001.
- Paustovskij, Konstantin. *De Romantici*. Translated by Wim Hertog. Amsterdam - Antwerpen: Uitgeverij De Arbeiderspers, 1995.
- Pellé-Douël, Yvonne. *St Jean De La Croix Et La Nuit Mystique* [in French]. Paris: Seuil, 1977.
- Penrose, Roland. *Picasso, His Life and Work*. Parijs: Flammarion, 1982.
- Peppiatt, Michael. *Francis Bacon : Anatomie D'une ÉNigme* [in French]. Paris: Flammarion, 2004.
- Pernath, Hugues C. *Instrumentarium Voor Een Winter, Gedichten 1955-1960* [in Dutch]. Antwerpen: C. De Vries - Brouwers p.v.b.a., 1986.
- . *Mijn Gegeven Woord*. Amsterdam: Uitgeverij C. De Vries - Brouwers P.V.B.A, 1986.
- Pessoa, Fernando, and August Willemsen. *Gedichten / Pessoa, Fernando*. Amsterdam Arbeiderspers, 1978.
- Pirsig, Robert M. *Zen En De Kunst Van Het Motoronderhoud, Een Onderzoek Naar Waarden*. Amsterdam: Uitgeverij Contact, 1978.
- Planète, Le Nouveau. *Antonin Artaud, L'homme Et Son Message*. Paris: Editions Planète, 1971.
- Poe, Edgar Allan. *Gordon Pym* [in French]. Paris: Éditions de l'Érable, 1974.
- Ponente, Nello. *Modigliani*. Paris AMG-Flammarion, 1969.
- Porter, Katherine Anne. *La Nef Des Fous* [in French]. Translated by Marcelle Sibon. Paris: Editions du Seuil, 1963.
- . *La Nef Des Fous: Roman*. Paris : Editions du Seuil, 1963.
- Portretowej, Regulamin Firmy. *Het Reglement Van De Portrettenfirma 'S.I. Witkiewicz'* [in Dutch]. Translated by Karol Lesman Pretozyl i zaopatrzył w poslowie. Amsterdam: Huis Clos, 2000.
- Pound, Ezra, and Paul Claes. *Mauberley En Andere Gedichten*. Haarlem In de Knipscheer, 1985.

pp, Hugues C. Pernath. *Mijn Tegenstem, Gedichten 1966-1973*. Antwerpen: Pink Editions & Productions, 1975.

Prevel, Jacques, Gérard Mordillat, Jérôme Prieur, Bernard Noël, and Jacques Prevel. *En Compagnie D'antonin Artaud : Suivi De, Poèmes* [in French]. [Paris]: Flammarion, 1994.

Prevert, Jacques. *Paroles*. Paris : Gallimard, 1972.

Prévert, Jacques. *Histoires*. Paris: Gallimard, 1963.

———. *Paroles* [in French]. Paris: Gallimard, 1949.

Proust, Marcel. *Du Côté De Chez Swann*. Paris: Gallimard, 1978.

Quignard, Pascal. *Vie Secrète* [in French]. [Paris]: Gallimard, 1998.

Ragon, Michel. *Gustave Courbet, Peintre De La Liberté* [in French]. Paris: Editions Fayard, 2004.

Ragon, Michel, and Gustave Courbet. *Gustave Courbet*. [Paris] : Fayard, 2004.

Ray, Jean. *Les Contes Du Whisky*. Verviers: Editions Gérard & Co, 1965.

Remarque, Erich Maria. *A L'ouest Rien De Nouveau*. Paris: Librairie Stock, delamain et bouteilleau, 1929.

Renault, Emmanuel. *Ste Therese D'avila Et L'expérience Mystique*. France: Editions du Seuil, 1970.

Reve, Gerard. *Brieven Aan Frans P. 196-1969*. Utrecht: Veen, uitgevers, 1984.

———. *Brieven Aan Ludo P. 1962-1980*. Amsterdam Van Oorschot, 1986.

Reve, Gerard *Het Boek Van Violet En Dood*. Amsterdam Veen, 1996.

reve, Gerard. *Het Boek Van Violet En Dood* [in Dutch]. Amsterdam, Antwerpen: L.J. Veen, Uitgeverij Contact, 1996.

Reve, Gerard *In Gesprek Interviews*. 1983.

Reve, Gerard. *In Gesprek, Interviews* [in Dutch]. Schoten: Westland nv, 1983.

———. *Lieve Jongens*. Amsterdam: Athenaeum, Polak & Van Genneep, 1973.

———. *Oud En Eenzaam*. Amsterdam, Brussels: Deltos Elsevier, 1978.

Reve, Gerard *Verzamelde Gedichten / Reve, Gerard*. Amsterdam Van Oorschot, 1987.

Rilke, Rainer Marie. *Vertellingen over Onze Lieve Heer*. Zeist: Uitgeverij Christoffor, 1995.

Rilke, Rainer Maria, and Philip J. Van der Eijk. *Brieven over Cézanne*. Nijmegen SUN, 1988.

Rimbaud, Arthur. *Une Saison En Enfer* [in French]. France: Editions Mille et une Nuits, 1994.

Rivas, Manuel. *Het Timmermanspotlood*. Translated by Elly Bovée. Amsterdam: Ambo, 1999.

Robert Droulers, Emmanuel Muheim. *Dialogues D'atelier*. Genève: Editions Eliane Vernay, 1986.

Roemans, Robert, and Hilda Van Assche. *Beatrijs*. Antwerpen Nederlandsche boekhandel, 1961.

———. *Beatrijs*. Antwerpen Nederlandsche boekhandel, 1961.

Roobjee, Pjeroo, and Claude Devos. *Roobjee*. Antwerpen : Lens Fine Art, 1977.

Roth, Philip. *Portnoy's Klacht*. Translated by Else Hoog. Amsterdam: Meulenhoff, 1969.

Rutebeuf. *Poèmes De L'infortune*. Paris: Gallimard, 1986.

S.M. Barrett, Frederick W. Turner. *Mémoires De Géronimo* [in French]. Translated by Martine Wiznitzer. Paris: Editions La Découverte, 2001.

Sacher-Masoch. *La Vénus À La Fourrure* [in French]. Librairie Générale Française, 1975.

Sade. *Les Crimes De L'amour* [in French]. [Neuilly-sur-Seine: Saint-Clair, 1974.

Sade, D.A.F. De. *Les Infortunes De La Vertu* [in French]. edited by Garnier-Flammarion Paris1969.

Saint-Exupéry, Antoine de. *Vol De Nuit* [in French]. Paris: Gallimard, 1931.

Saint-Exupéry, Antoine de, and André Gide. *Vol De Nuit*. Paris : Gallimard, 1931.

Salgues, Yves. *Gainsbourg Ou La Provocation Permanente*. Paris: éditions Jean-Claude Lattès, 1989.

Salmon, André. *Henri Rousseau*. Paris: Editions Aimery Somogy, 1962.

Saramago, José, and Harrie Lemmens. *Het Evangelie Volgens Jezus Christus*. Amsterdam Meulenhoff, 1998.

Sartre, Jean-Paul. *Huis Clos Suivi De Les Mouches*. Paris s.n., 1947.

———. *Huis Clos Suivi De Les Mouches*. Paris: Gallimard, 1947.

———. *Huis Clos, Suivi De Les Mouches* [in French]. Paris: Gallimard, 1947.

———. *La P... Respectueuse Suivi De Morts Sans Sépulture*. Paris: Gallimard, 1947.

———. *Les Mains Sales*. Paris: Gallimard, 1948.

Schwarz, Arturo. Marcel Duchamp : La Mariée Mise a Nu Chez Marcel Duchamp, Meme [in French]. Paris: Fall, 1974.

Seghers, Pierre. Le Livre D'or De La Poésie Française Contemporaine De 1940 à 1960 [in French]. [Verviers]: [Gérard], 1969.

———. Le Livre D'or De La Poésie Française Contemporaine, De 1940 À 1960. Vol. 174: Verviers Gerard & Co, 1969.

Séjour, de [Comtesse]. La Soeur De Gribouille. Paris Hachette, 1930.

Shelley, Mary. Frankenstein, Ou Le Prométhée Moderne [in French]. Translated by Joe Ceurvorst. Collections Marabout. Verviers: Marabout Editions Gérard & Co, 1964.

Shelley, Percy Bysshe. Prométhée Délivré. Translated by Louis Cazamian. Paris: Aubier-Flammarion, 1968.

Signoret, Simone. La Nostalgie N'est Plus Ce Qu'elle Était [in French]. Paris: Editions du Seuil, 1976.

Singer, Isaac Bashevis. De Dood Van Methusalem. Translated by Bartho Kriek. Amsterdam: Uitgeverij De Arbeiderspers, 1990.

Skierka, Volker. Fidel Castro "El Comandante" [in French]. Paris: Alvik, 2004.

Smedt, Marc de. Antonin Artaud: L'homme Et Son Message. Vol. [7] 20: [Paris : Le Nouveau Planète, 1971.

Sobin, Gustaf. De Truffelminnaar [in Dutch]. Amsterdam: Anthos, 1999.

Soljénitsyne, Alexandre. L'archipel Du Goulag 1918 - 1956. Paris: Editions du Seuil, 1974.

Sophokles. Koning Oedipus. Translated by Stefan van den Broeck. Antwerpen/Baarn: Houtekiet, 1991.

Sounes, Howard, Gert Jan de Vries, and Eddie Korlaar. Down the Highway : Het Leven Van Bob Dylan [in Dutch]. Utrecht: Het Spectrum, 2001.

Stein, Gertrude, Bernard Faÿ, and Alice B. Toklas. Autobiographie D'alice Toklas. Paris : Gallimard, 1934.

———. Autobiographie D'alice Toklas. Paris : Gallimard, 1934.

Steinbeck, John. Des Souris Et Des Hommes [in French]. Translated by M.-E. Coindreau. Paris: Gallimard, 1949.

———. Les Raisins De La Colère [in French]. Translated by M.-E. Coindreau Marcel Duhamel. Paris: Gallimard, 1947.

Steinbeck, John, Maurice-Edgar Coindreau, and Joseph Kessel. Des Souris Et Des Hommes. Vol. 37: Paris : Gallimard, 1985.

Steinbeck, John, and Marcel Duhamel. Les Raisins De La Colère. Paris Gallimard, 1947.

Stendhal. Le Rouge Et Le Noir : Chronique Du Xix Siecle [in French]. [Paris?]: Gallimard, 1972.

Stoker, Bram. Dracula [in French]. Translated by Lucienne Molitor. Verviers: Editions Gérard & Co, 1963.

Strindberg, August. De Rode Kamer [in Dutch]. Translated by Amsterdam Rolandt Tweehysen and Meulenhoff Nederland bv. Literair Moment. Amsterdam: Meulenhoff Amsterdam, 1980.

Suetonius. Caligula, De Maanzieke Keizer [in Dutch]. Translated by Jef Ector. Leuven: Kritik, 1987.

Suetonius Tranquillus, Caius, and Jef Ector. Caligula. Vol. vol 6: Leuven : Kritik, 1987.

Sylvester, David, and Francis Bacon. Francis Bacon : L'art De L'impossible [in French]. Genève: Skira, 1976.

Sylvester, David, Francis Bacon, and David Sylvester. The Brutality of Fact : Interviews with Francis Bacon [in English]. New York, N.Y.: Thames and Hudson, 1988.

Szyborska, Wisława, Gerard Rasch, Wisława Shymborska, Wisława Shymborska, and Wisława Šymborska. Uitzicht Met Zandkorrel. 1998.

Tegenbosch, Lambert. Wie Is De Kunstenaar Nu? : Beyerdlezing, 1999.

Thiébaud, A., and Christian Heck. Grunewald Et Le Retable D'issenheim. Colmar SAEP, 1982.

T'Hooft, Jotie. Schreeuwlandschap. Brussel: Manteau, 1978.

Todd, Olivier. Albert Camus, Une Vie [in French]. Folio. Paris: Gallimard, 1996.

Tolstoj. Anna Karenina [in Nederlands]. Translated by Wils Huisman. De Russische Bibliotheek,

Rainbow Pocketboeken. Amsterdam: Maarten Muntinga bv, 1995.

Trakl, Georg, and Jacques Legrand. *Poèmes Majeurs* [in French]. Paris: Aubier, 1993.

Tralbaut, Marc Edo. *Van Gogh, Le Mal Aimé* [in French]. Lausanne: Edita, 1969.

Tze, Lao. *Tau Te Tsjing* [in Dutch]. Translated by Carolus Verhulst. Den Haag: Mirananda.

Valéry, Paul *Monsieur Teste*. (Paris) : Gallimard, 1969.

Van Damme, Leo, and Patricia Maes. *Dan Van Severen*. Vol. vol 1: Gent Imschoot, 1982.

Vandenbroeck, Paul, Gerard Rooijackers, Barbara Baert, Church Catholic, and Mechelen-Brussels Archdiocese of. *Backlit Heaven : Power and Devotion in the Archdiocese Mechelen* [in English]. Tiel: Lannoo : MMMechelen vzw, 2009.

Vargas Llosa, Mario, and Mieke Westra. *Wie Heeft Palomino Molero Vermoord?* : Amsterdam Meulenhoff, 1987.

Verdet, André. *Entretiens Notes Et Écrits Sur La Peinture*. France: Ed. Galilée, 1978.

Verlant, Gilles. *Gainsbourg*. Paris: Brodard et Taupin.

Vian, Boris. *Écrits Pornographiques: Précédé De, Utilité D'une Littérature Érotique* [in French]. Paris: Christian Bourgois, 1980.

———. *L'arrache-Coeur, L'herbe Rouge; Romans. Les Lorettes Fourrés; Nouvelles Inédites* [in French]. [Paris: J.-J. Pauvert, 1962.

———. *L'écume Des Jours* [in French]. Paris: 10/18, Union Générale d'Éditions, 1963.

———. *Théâtre 2* [in French]. Paris: 10/18, Union générale d'éditions, 1971.

———. *Vercoquin Et Le Plancton* [in French]. Paris: Gallimard, 1947.

Vigny, Alfred de. *Chatteron, Quitte Pour La Peur*. Paris: Garnier-Flammarion, 1968.

———. *Poèmes Antiques Et Modernes, Les Destinées*. Paris: Gallimard, 1967.

Vijver, Jean-Pierre Van de. *Inside or Outside the Outsider Art?* Antwerpen, Apeldoorn: Garant-Uitgevers n.v., 2005.

Villon, François, Robert Guette, and Robert Sigaux. *Poésies Complètes*. Paris : Gallimard ; Librairie générale française, 1964.

Villon, François, and Ernst van Altena. *De Volledige Villon* [in Dutch]. Rotterdam: Aristos, 1998.

Vitoux, Frédéric. *La Vie De Céline* [in French]. Folio. Paris: Gallimard, 2004.

W.L.Idema. *Spiegel Van De Klassieke Chinese Poëzie, Van Het Boek Der Oden Tot De Qing-Dynastie*. Amsterdam: Meulenhoff, 1991.

Weiss, Peter, and Bert Voeten. *De Vervolging Van En De Moord Op Jean Paul Marat Opgevoerd Door De Verpleegden Van Het Krankzinnigengesticht Van Charenton Onder Regie Van De Heer De Sade : Toneelspel in 2 Bedrijven* [in Dutch]. Amsterdam: Meulenhoff, 1965.

Wenseleers, Luc. *Adam & Eva & De Stad, Amerikaanse Poëzie Van De 20e Eeuw*. Antwerpen: C. De Vries-Brouwers, 1966.

Werbrouck Cools, M., VAN Driel, W., Pastijn, J. *1751 Van Marissal Tot Vlerick 1988*. Gent: Stadsbestuur van de Stad Gent, 1988.

Weyergans, François. *La Démence Du Boxeur*. Paris: Bernard Grasset, 1992.

Wilde, Oscar. *Le Portrait De Dorian Gray*. Translated by Félix Frapereau Edmond Jaloux. France: Stock.

Winterson, Jeanette. *Kersen Sexen*. Translated by Geertje Lammers. Uitgeverij Contact, 1995.

Winterson, Jeanette, and Geertje Lammers. *De Passie* [in Dutch]. Amsterdam: Bakker, 1997.

Wolferen, Karel van. *De Ondergang Van Een Wereldorde*. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Contact, 2003.

Wolman, Gil Joseph. *Défense De Mourir*. Paris: Editions Allia, 2001.

Woolf, Virginia, and Germaine Beaumont. *Journal D'un Écrivain*. Monaco Rocher, 1958.

Yourcenar, Marguerite. *Mishima Ou La Vision Du Vide*. Paris: Gallimard, 1980.

Yperman, Chris. *Pour Un Vaurien*. Leuven: Uitgeverij P, 1999.

Zola, Emile. *L'assommoir* [in French]. Paris: Fasquelle, 1979.

———. *Nana*. Translated by Armand Lanoux. Paris: Brodard et Taupin.

Zuiderent, Ad. *De Afstand Tot De Aarde, Gedichten*. Amsterdam: Uitgeverij De Arbeiderspers, 1974.

— — — . Met De Apocalyptische Mocassins Van Michel De Nostredame Op Reis Door Nederland : Gedichten [in Dutch]. Amsterdam: Arbeiderspers, 1982.
Zürn, Unica, and Ruth Henry. Vacances à Maison Blanche : Derniers ÉCrits Et Autres Inédits [in French]. Paris: J. Losfeld, 2000.